

ΠΡΩΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΑΘΗΝΩΝ

«Η υπάρχουσα κατάσταση των επιστημονικών
δημοσιεύσεων στον χώρο της Αρχαιολογίας
και της Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης»

Αθήνα 20 - 22 Φεβρουαρίου 2004

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Υπό την αιγίδα της UNESCO

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Η ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ
ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ

Αθήνα, 20-22 Φεβρουαρίου 2004
ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

επιμέλεια έκδοσης
Άννα Λαμπράκη – Véronique Lézine

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ & ΤΕΧΝΕΣ
ΑΘΗΝΑ 2004

Οργάνωση:

Περιοδικό «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ»

Διεθνής Συνάντηση Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογειακού Χώρου «ΑΓΩΝ»

Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών

Υπηρεσία Επιστημονικής και Πανεπιστημιακής Συνεργασίας της Γαλλικής Πρεσβείας στην Ελλάδα

Επιτροπή Στήριξης:

κα Μαριάννα Βαρδινογιάννη, Πρέσβειρα Καλής Θελήσεως της UNESCO

UNESCO, Μόνιμη Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα

Υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας

Γαλλική Πρεσβεία στην Ελλάδα

Γραμματεία:

Κυριακή Ασιατίδου

Μαρία Παλάτου

Έλια Πινακουλάκη

Υπεύθυνος παραγωγής: Δημήτρης Αμηνίδης

© 2005, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ»

ISBN: 960-370-060-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	7
Εισαγωγή	9
Πρόγραμμα Συνεδρίου	12

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη	17
Άννα Λαμπράκη	19
Jean-Paul Seytre, <i>L'action du Ministère français des Affaires Étrangères pour la valorisation des recherches archéologiques</i>	21
Πάντος Πάντος, <i>Το εκδοτικό έργο του Εθνικού Αρχείου Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού</i>	25
Κώστας Βουκελάτος, <i>Η λαογραφική παράδοση, οι καλές τέχνες και η αρχαιολογία στις εκδοτικές επιχειρήσεις την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα. Στατιστικές</i>	31
Véronique Faux, <i>L'achéologie à la Bibliothèque Nationale de France</i>	37
Δέσποινα Ευγενίδου, <i>Η διάδοση της επιστημονικής πληροφορίας στην κοινωνική συνείδηση</i>	43
Alejandro Trinchant, <i>Patrimoine et médias audiovisuels</i>	49
Αργυρούλα Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου, <i>Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις στον τομέα των αρχαιολογικών ερευνών στο θεσσαλικό χώρο</i>	51
Christophe Goumand, <i>La communication scientifique en Suisse</i>	57
Tahar Ben Redjeb, <i>Aspects de la médiation archéologique en France</i>	63
Frédéric André, <i>Le Musée Royal de Mariemont, établissement scientifique de la communauté française de Belgique et ses publications: leur histoire, leur devenir</i>	67
Marie Cecile Bruwier, <i>Les publications du Musée Royal de Mariemont, établissement scientifique de la communauté française de Belgique</i>	73
Dario di Blasi, <i>Divulgazione scientifica e antichità in Italia: il caso particolare di un Festival di documentari storico-archeologici</i>	81
Kurt Denzer, <i>The CINARCHEA Archaeological Film Festival</i>	87
Κωνσταντίνος Χαρίλ. Καραγκούνης, <i>Η διεθνής και ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία και αρθρογραφία για την ελληνική εκκλησιαστική ψαλτική τέχνη</i>	91
Dora Constantinidis, <i>Setting standards for easy access</i>	107
Ortolf Harl – Kurt Schaller, <i>Adapt computers to archaeology or adapt archaeology to computers</i>	115

Alexander Mitchell, <i>Présentation de quelques projets des Archives Beazley à Oxford</i>	123
Dominique Mulliez, <i>Présentation du projet CEFAEL</i>	131
Γεώργιος Η. Ορφανός, <i>Πληροφοριακά συστήματα και καταγραφή πολιτιστικής κληρονομιάς. Ηλεκτρονική τεκμηρίωση εγγράφων που σχετίζονται με τους ναούς στο Βενετοκρατούμενο Χάνδακα</i>	137
Athanasios Sideris <i>Scientific archaeological publications in the digital era</i>	143
Μαρία Γκιρτζή, <i>Μελετώντας αρχαιολογία μέσω διαδικτύου</i>	157
Alain Meurant-Jean Schumacher, <i>Langues anciennes et bibliothèques électroniques: vers des applications plurielles</i>	165
Alain Ross Scaife, <i>Encouraging Scholarly Collaboration and Community in Classics and Classical Archaeology</i>	175
Ιωάννης Καράκωστας <i>Βασικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στο διαδίκτυο</i>	177
Isabelle De Lamberterie, <i>Le droit d'auteur dans la société de l'information: une application aux publications scientifiques en archéologie</i>	183
Nathalie Mallet-Poujol, <i>Publication scientifique et image des biens, analyse juridique</i>	191

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ξένες αρχαιολογικές σχολές στην Ελλάδα	205
Εισηγητές	206
Ευρετήριο διαδικτυακών τόπων	208

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το συνέδριο αυτό, που διεξήχθη υπό την αιγίδα της UNESCO, πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2004 στο χώρο του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, στην οδό Σίνα. Έληξε με μια επίσκεψη στο Νομισματικό Μουσείο, με την ευγενική ξενάγηση της Διευθύντριας του Μουσείου, Δέσποινας Ευγενίδου. Ο πλούτος των συλλογών του μουσείου και η άριστη ποιότητα της παρουσιάσής τους δεν μπορούσαν να απουσιάζουν από αυτήν την πρώτη απόπειρα επαφής του επιστημονικού κόσμου με το ευρύ κοινό. Η επίσκεψη στο Μουσείο αποτέλεσε, κατά κάποιον τρόπο, την κορύφωση του συνεδρίου.

Η διοργάνωση του συνεδρίου πραγματοποιήθηκε χάρη στις επιδοτήσεις του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού στο πλαίσιο του προγράμματος «Πολιτισμός 2000», την οικονομική στήριξη της Διεθνούς Συνάντησης Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογειακού Χώρου- ΑΓΩΝ και του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη από τη μία, και από την άλλη χάρη στην ευγενική διάθεση του χώρου και της υποστήριξης της Γαλλικής Πρεσβείας και τέλος, χάρη στη συμμετοχή της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Εκφράζουμε εδώ, και πάλι, τις ευχαριστίες μας σ' αυτούς τους φορείς για την συμβολή τους, απαραίτητη για τη διοργάνωση ενός διεθνούς συνεδρίου όσο μικρής κλίμακας και αν είναι αυτό.

Θέλουμε, επίσης, να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους όσοι συμμετείχαν στην προετοιμασία της εκδήλωσης: τη Μαριάννα Βαρδινογιάννη, Πρέσβειρα Καλής Θέλησης της UNESCO, τον Αλέξανδρο Ράλλη, μέλος της μόνιμης αποστολής της Ελλάδας στην UNESCO, τον Michel Litardi, πολιτιστικό σύμβουλο, τον Alexis Michel, επιστημονικό ακόλουθο της Γαλλικής Πρεσβείας. Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ειδικά το τεχνικό και διοικητικό προσωπικό του Γαλλικού Ινστιτούτου, την Κατερίνα Χαρατζοπούλου και την Έλια Πινακουλάκη, συνεργάτιδες του περιοδικού «Αρχαιολογία και Τέχνες» και την Κούλα Ασιατίδου και Μαρία Παλάτου, της Διεθνούς Συνάντησης ΑΓΩΝ, που εργάστηκαν με αφοσίωση καθ' όλη τη διάρκεια του συνεδρίου. Χαιρετίζουμε, επίσης, τη συμβολή του M.SIS, που μας παρείχε με γενναιοδωρία τον απαραίτητο εξοπλισμό Η/Υ, χρήσιμο για την πλοήγηση στο διαδίκτυο και την κατανόηση των δικτυακών τόπων που παρουσιάστηκαν από τους εισηγητές.

Οι εκδοτικές εργασίες, ένα μεγάλο μέρος τους τουλάχιστον, πραγματοποιήθηκαν από τους συνεργάτες του περιοδικού «Αρχαιολογία και Τέχνες» και της Διεθνούς Συνάντησης ΑΓΩΝ, Έλια Πινακουλάκη και Μαρία Παλάτου, που ανέλαβαν τη διαδικασία μεταγραφής των κειμένων, τη μορφική ενοποίησή τους τόσο σε έντυπη μορφή όσο και την on-line εμφάνισή τους στον δικτυακό τόπο www.arxaiologia.gr και www.sitemaker.gr/agwn.

Για την οργανωτική επιτροπή:

Άννα Λαμπράκη, περιοδικό «Αρχαιολογία και Τέχνες»
Λένα Σαββίδη, ΑΓΩΝ- Διεθνής Συνάντηση Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογειακού Χώρου
Alexis Michel, Γαλλική Πρεσβεία της Ελλάδας
Dominique Mulliez, Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών
Véronique Lézine, Γενική Γραμματέας του Συνεδρίου

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι
Άννα Λαμπράκη, Véronique Lézine.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Παρασκευή 20 Φεβρουαρίου 2004

- 09.30-10.00 Εγγραφή
- Εναρκτήριες ομιλίες**
- 10.00-10.15 Βαρδινογιάννη Β. Μαριάννα, Πρέσβειρα Καλής Θελήσεως, Unesco.
10.15-10.30 Μενδώνη Λίνα, Γενική Γραμματέας, Υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας*.
10.30-10.45 Delaye Bruno, Πρέσβης της Γαλλίας στην Ελλάδα**.
10.45-11.00 Gaballa Ali Gaballa, Εκπρόσωπος της Εθνικής Επιτροπής για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*.
11.00-11.15 Λαμπράκη Άννα, Περιοδικό «Αρχαιολογία και Τέχνες» .
- Διάλειμμα
- Προεδρείο
Ντούμας Χρήστος, Ομ. Καθηγητής προϊστορικής αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, μέλος της εποπτικής επιτροπής του περιοδικού «Αρχαιολογία και Τέχνες».
Picard Olivier, πρ. Διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής της Αθήνας, μέλος της εποπτικής επιτροπής του περιοδικού «Αρχαιολογία και Τέχνες»*.
- MME**
- 11.40-12.00 Seytre Jean Paul, "L'action du Ministère français des Affaires Étrangères pour la valorisation des recherches archéologiques".
12.00-12.20 Denzer Kurt, "The CINARCHEA Archaeological Film Festival".
12.20-12.40 Ben Redjeb Tahar, "Aspects de la médiation archéologique en France".
12.40-13.00 Goumand Christophe, "La communication scientifique en Suisse".
13.00-13.20 Trinchant Alejandro, "Patrimoine et medias audiovisuels".
- Διάλειμμα
- Ηλεκτρονικές Εκδόσεις**
- 14.30-14.50 Mitchell Alexander, "Présentation de quelques projets des Archive Beazley à Oxford".
14.50-15.10 Mulliez Dominique, "Présentation du projet CEFAEL".
15.10-15.30 Ross Scaife Alain, "Encouraging Scholarly Collaboration and Community in Classics and Classical Archaeology".
15.30-15.50 Meurant Alain – Schumacher Jean, "Langues anciennes et bibliothèques électroniques: vers des applications plurielles".
- Πολιτιστική Κληρονομιά**
- 15.50-16.10 Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου Αργυρούλα, "Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις στον τομέα των αρχαιολογικών ερευνών στο θεσσαλικό χώρο".
16.10-16.30 Καραγκούνης Χαρίλ. Κωνσταντίνος, "Η διεθνής και ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία και αρθρογραφία για την ελληνική εκκλησιαστική ψαλτική τέχνη".

* Δεν μπόρεσε να παραβρεθεί στο συνέδριο.

** Η δημοσίευση της εναρκτήριας ομιλίας του κ. Delaye, δεν είναι εφικτή για τεχνικούς λόγους.

- 16.30-16.50 Ορφανός Η. Γεώργιος, "Πληροφοριακά συστήματα και καταγραφή πολιτιστικής κληρονομιάς. Ηλεκτρονική τεκμηρίωση εγγράφων που σχετίζονται με τους ναούς στον Βενετοκρατούμενο Χάνδακα".
- 16.50-17.10 Di Blasi Dario, "Divulgazione scientifica e antichità in Italia, il caso particolare di un Festival di documentari storico-archeologici".
- 17.10-17.30 Harl Ortof – Schaller Kurt, "Adapting computers to archaeology or adapt archaeology to computers".
- Διάλειμμα
- Υποδομή**
- 18.00-18.20 Constantinidis Dora, "Setting standards for easy-access".
- 18.20-18.40 Πάντος Πάντος, "Το εκδοτικό έργο του Εθνικού Αρχείου Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού".
- Προαγωγή της ανταλλαγής των γνώσεων**
- 18.40-19.00 Γκιρτζή Μαρία, "Μελετώντας αρχαιολογία μέσω διαδικτύου."
- 19.00-19.20 Sideris Athanasios, "Scientific archaeological publications in the digital era".
- 19.20-19.40 Βουκελάτος Κώστας, "Η λαογραφική παράδοση, οι καλές τέχνες και η αρχαιολογία στις εκδοτικές επιχειρήσεις την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα. Στατιστικές".

Σάββατο, 21 Φεβρουαρίου 2004

Μουσεία

- 10.00-10.10 André Frédéric, "Le Musée Royal de Mariemont, établissement scientifique de la communauté française de Belgique et ses publications: leur histoire, leur devenir".
- 10.10-10.20 Bruwier Marie Cecile, "Les publications du Musée Royal de Mariemont, établissement scientifique de la communauté française de Belgique".
- 10.20-10.30 Ευγενίδου Δέσποινα, "Η διάδοση της επιστημονικής πληροφορίας στην κοινωνική συνείδηση".
- 10.30-10.40 Faux Véronique, "L'archéologie à la Bibliothèque Nationale de France".

Διάλειμμα

Το Δίκαιο

- 11.00-11.20 Καράκωστας Ιωάννης, "Βασικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στο διαδίκτυο".
- 11.20-11.40 Mallet-Roujol Nathalie, "Publication scientifique et image des biens, analyse juridique".
- 11.40-12.00 De Lamberterie Isabelle, "Le droit d'auteur dans la société de l'information: une application aux publications scientifiques en archéologie".
- 12.00-17.00 Απολογισμός και Προοπτικές.
- 13.00-17.00 Χρήση των ηλεκτρονικών εγκαταστάσεων της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών για video και CD-rom.
- 17.00-20.00 Προβολή βραβευμένων ταινιών του ΑΓΩΝΑ.

Κυριακή, 22 Φεβρουαρίου 2004

- 10.00-13.00 Επίσκεψη σε δύο μουσεία της Αθήνας
(Μουσείο Μπενάκη και Νομισματικό Μουσείο)

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ

- André Frédéric, Βέλγιο, Επιστημονικός συνεργάτης του Βασιλικού Μουσείου του Mariemont,
e-mail: frederic.andre@musee-mariemont.be
- Βαρδινογιάννη Μαριάννα, Ελλάδα, Πρέσβειρα Καλής Θελήσεως της Unesco
- Ben Redjeb Tahar, Γαλλία, ingénieur d'étude à la Direction régionale des affaires culturelles de Picardie (CIRAS), Διευθυντής του Φεστιβάλ Αρχαιολογικής Ταινίας της Αμιένης, μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Φεστιβάλ Ταινίας Αρχαιολογικού Περιεχομένου και Πολιτισμικής Κληρονομιάς,
e-mail: tahar.benredjeb@culture.gouv.fr
- Βουκελάτος Κωνσταντίνος, Ελλάδα, εκδότης του περιοδικού «Ιχνευτής»
- Bruwier Marie-Cécile, Επιστημονική Διευθύντρια του Βασιλικού Μουσείου του Mariemont
e-mail: info@musee-mariemont.be
- Γκιρτζή Μαρία, Ελλάδα, Καθηγήτρια του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου,
e-mail: mgirtzi@yahoo.com
- De Lamberterie Isabelle, Γαλλία, Διευθύντρια έρευνας CNRS (Centre National de Recherche Scientifique), e-mail: delamberterie@ivry.cnrs.fr
- Delaye Bruno, Γαλλία, Πρέσβης της Γαλλίας στην Ελλάδα
- Denzer Kurt, Γερμανία, Διευθυντής του Φεστιβάλ Αρχαιολογικής Ταινίας CINARCHEA, μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Φεστιβάλ Ταινίας Αρχαιολογικού Περιεχομένου και Πολιτισμικής Κληρονομιάς, e-mail: agfilm@email.uni-kiel.de
- Di Biasi Dario, Ιταλία, Διευθυντής του Φεστιβάλ Αρχαιολογικής Ταινίας του Ροβερέτο, μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Φεστιβάλ Ταινίας Αρχαιολογικού Περιεχομένου και Πολιτισμικής Κληρονομιάς,) Επίτιμος Συντηρητής Οποραιο του Museo Civico di Rovereto,
e-mail: darayana@tin.it
- Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου Αργυρούλα, Ελλάδα, Διευθύντρια του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Θεσσαλικών Σπουδών, τηλ. 24210-28563, 24210-28855
- Ευγενίδου Δέσποινα, Ελλάδα, Διευθύντρια του Νομισματικού Μουσείου,
e-mail: protocol@nm.culture.gr
- Faux Véronique, Γαλλία, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, e-mail: veronique.faux@bnf.fr
- Goumand Christoph, Ελβετία, Διευθυντής του Φεστιβάλ Αρχαιολογικής Ταινίας του Ρωμαϊκού Μουσείου της Νυόν, μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Φεστιβάλ Ταινίας Αρχαιολογικού Περιεχομένου και Πολιτισμικής Κληρονομιάς, e-mail: christophe.goumand@oracle.com
- Καραγκούνης Κωνσταντίνος, Ελλάδα, Θεολόγος-Δρ. Βυζαντινής Μουσικολογίας, τηλ.: 24210-56633
- Καράκωστας Ιωάννης, Ελλάδα, Πρόεδρος της Νομικής Σχολής Αθηνών, e-mail: ikar@law.uoa.gr
- Κωνσταντινίδη Δώρα, Ελλάδα, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών,
e-mail: caa@postmaster.co.uk
- Mallet-Poujol Nathalie, Γαλλία, Υπεύθυνη έρευνας CNRS, Directrice de l'ERCIM, Pôle Droit de la Communication, Université Montpellier I, e-mail: mallet-poujol@univ-montpl.fr
- Meurant Alain, Βέλγιο, Πρόεδρος AGLT (Agrégation en Faculté de Philosophie et Lettres, Πανεπιστήμιο Louvain, e-mail: meurant@egla.ucl.ac.be
- Mitchell Alexander, Μεγάλη Βρετανία, Beazley Archive Pottery Database,
e-mail: alexandre.mitchell@wolfson.oxford.ac.uk
- Mulliez Dominique, Γαλλία, Διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής,
e-mail: dominique.mulliez@efa.gr
- Ορφανός Γεώργιος, Ελλάδα, Σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας,
e-mail: georfan@otenet.gr
- Ortolf Harl, Αυστρία, Forschungsgesellschaft Wiener Stadtarchäologie, e-mail: ortolf.harl@aon.at
- Πάντος Πάντος, Ελλάδα, Διευθυντής του Εθνικού Αρχείου Μνημείων,
e-mail: protocol@damd.culture.gr

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Κωνσταντίνος Χαρίλ. Καραγκούνης

κύριε Πρόεδρε, φίλεργος, φιλόστωρ και φιλότεχνος ομήγυρις,

οφείλω και εγώ βαθύτατες ευχαριστίες προς τους διοργανωτές του συνεδρίου, για την τιμή την οποία μου περιποιήθηκαν, συμπεριλαμβάνοντάς με στους συνέδρους της παρούσης Διεθνούς Συναντήσεως.

Ευρίσκομαι εδώ υπό την τριπλή ιδιότητά μου του Θεολόγου, του Διδάκτορος Βυζαντινής Μουσικολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του διδασκάλου Ελληνικής Παραδοσιακής και Βυζαντινής Μουσικής (Ψαλτικής Τέχνης) στο Μουσικό Σχολείο Βόλου. Η εργασία που σήμερα θα σας παρουσιάσω, «Η Ελληνική και Διεθνής Επιστημονική Βιβλιογραφία και Αρθρογραφία για την Ελληνική Εκκλησιαστική Ψαλτική Τέχνη» (της καλούμενης καταχρηστικώς Βυζαντινής Μουσικής) αποτελεί καρπό πολυετούς έρευνας, με σκοπό τη συγκέντρωση ολοκλήρου, ει δυνατόν, του βιβλιογραφικού πλούτου, που παρήχθη και συνεχώς παράγεται εντός του ελληνικού χώρου και «εις άπασαν την Οικουμένην», για την Ψαλτική Τέχνη της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας.

Η έρευνα για πρώτη φορά παρουσιάστηκε στο Παλέρμιο της Σικελίας το Μάιο του 1992 στα πλαίσια του συμποσίου Conferenza Musicale Mediterranea με θέμα "La musica in Grecia oggi attivita e ricerca". Τότε είχαν συγκεντρωθεί οι από τον ΙΖ' αιώνα και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80 επιστημονικές εργασίες, ο αριθμός των οποίων έφτασε συνολικώς τους πεντακοσίους <500> τίτλους.

Η εξέλιξη της έρευνας ανακοινώθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το έτος 1997, μετά μια πενταετία, στα πλαίσια ενός διεθνούς συνεδρίου του ΕΛ.Ο.Τ. (Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης) για την παρουσίαση του Ελληνικού Προτύπου Μουσικής Γραμματοσειράς -ή, ορθότερα, σηματοδοσειράς- "Greek Byzantine Musical Notation" με σκοπό την παγκόσμια χρήση αυτής σε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η έρευνα, καλύπτοντας και το πρώτο εξάμηνο του 1997, εμπλούτισε την αρχική συλλογή με τριακόσιες <300> επιπλέον μελέτες, ανεβάζοντας τον ολικό αριθμό τίτλων στους οκτακόσιους <800>.

Σήμερα, με χαρά παρουσιάζονται οι τελευταίες εξελίξεις της επιστήμης της Βυζαντινής Μουσικολογίας, όπως αυτές διαφαίνονται μέσω της παρακολούθησης της σχετικής συγγραφικής παραγωγής ως και τα τέλη του έτους 2003. Στην τρίτη αυτή φάση επισημάνθηκαν επτακόσιες πενήντα <750> νέες μελέτες, ανεβάζοντας τον αριθμό των συγκεντρωθέντων τίτλων στους χίλιους πεντακόσιους <1500>.

Θα ήταν αφελές να θεωρηθεί ότι η παρούσα εργασία είναι πλήρης, όμως σίγουρα πρόκειται για αρκετά ενημερωμένη βιβλιογραφική παρουσίαση, δεδομένου ότι στο παρελθόν δεν έχει γίνει άλλη σχετική απόπειρα. Δυο-τρεις εκδόσεις βιβλιογραφικού περιεχομένου για την Εκκλησιαστική Μουσική, που είδαν το φως της δημοσιότητας στον ελλαδικό χώρο, αποτελούν πολύτιμο υλικό, όμως αυτές συγκεντρώνουν μόνο τις μουσικές εκδόσεις από το 1820 κι εξής (παλαιότερα μουσικά βιβλία και νεώτερες μουσικές συλλογές). Τέτοιες είναι οι εργασίες του Γεωργίου Λαδά, *Τα πρώτα τυπωμένα βιβλία Βυζαντινής Μουσικής*, Αθήναι 1978, του Γεωργίου Χατζηθεοδώρου, *Βιβλιογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Περίοδος Α' (1820-1899)*, Θεσσαλονίκη 1988, καθώς και του καθηγητού του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Αντωνίου Αλυγιζάκη, *Έκθεσις παλαιών εντύπων Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Περίοδος 1820-1910*, Θεσσαλονίκη 1998. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η ξενόγλωσ-

ση εργασία του Andreas Jakovljevic, *Bibliographie du chant ecclesiastique populaire Orthodox Serbe*, ΡΟС XV (1965), p.107-126.

Στην έρευνα για συγκέντρωση της επιστημονικής βιβλιογραφίας για την Ψαλτική Τέχνη πολύτιμες υπήρξαν οι διδακτορικές διατριβές:

– Maria Allexandru, Λέκτορας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ, *Studie uber die "Grossen Zeichen" der Byzantinischen Musikalischen Notation unter besonderer berucksichtigung derperiode vom ende des 12. bis anfang des 19. Jahrhunderts*, Κοπεγχάγη 2000.

– Δημητρίου Μπαλαγεώργου, Λέκτορας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, *Η Ψαλτική Παράδοση των Ακολουθιών του Βυζαντινού Κοσμικού Τυπικού*, Αθήναι 2001.

– Θωμά Αποστολόπουλου, *Ο Απόστολος Κώνστας Χίος και η συμβολή του στην θεωρία της μουσικής τέχνης - Μουσικολογική θεώρηση από έποψη ιστορική, κωδικογραφική, μελοποιητική και θεωρητική*, Αθήναι 2002, και

– Αχίλλεα Χαλδοαίακη, Επίκουρου καθηγητού στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, *Ο Πολυέλεος στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή μελοποιία*, Αθήναι 2004¹. Στον τελευταίο οφείλουμε και τη σύναξη της *Εργογραφίας Γρ. Θ. Στάθη*, καθηγητού Βυζαντινής Μουσικολογίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του ΚΠΑ, του οποίου το έργο (συνολικώς τριακόσιες δεκαέξι <316> εργασίες, πολλές ογκωδέστατες) αποτελεί περισσότερο από το εν πέμπτον <1/5> της παγκόσμιας βιβλιογραφίας όλων των εποχών για την Ψαλτική Τέχνη.

– Στον αντίποδα της ξένης βιβλιογραφίας το επιστημονικό έργο του αείμνηστου δανού μουσικολόγου και φιλέλληνα Jørgen Raasted συγκέντρωσε και δημοσίευσε στην Κοπεγχάγη στα 1986 ο Ebbsen Sten, *Bibliography Jørgen Raasted*, CIMAGL 54, p.9-12.

– Τέλος, την επισήμανση και έκδοση όλων των άρθρων, που είδαν το φως της δημοσιότητας σε ελληνικά μουσικά περιοδικά στις αρχές του 20ού αιώνα, πραγματοποίησε η καθηγήτρια κα Καίτη Ρωμανού στο μνημειώδες έργο της, *Εθνικής Μουσικής Περιήγησις. 1901-1912*, Αθήναι 1996.

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής:

- i. προσδιορίζεται χρονικώς η εμφάνιση των πρώτων συγγραμμάτων.
- ii. επιχειρείται η κατά περιόδους ποσοτική σύγκριση της επιστημονικής βιβλιογραφικής παραγωγής, ώστε να εντοπισθούν οι εξάρσεις ή οι καμπές της έρευνας σε συγκεκριμένες χρονικές φάσεις.
- iii. αναφέρονται οι σημαντικότεροι ερευνητές και η δράση τους.
- iv. παρουσιάζεται ο αριθμός των εργασιών τους και οι κατευθύνσεις, προς τις οποίες έστρεψαν τις έρευνές τους.
- v. ταξινομούνται σε ομοειδείς θεματικές ενότητες όλες οι εργασίες.
- vi. συγκρίνονται οι θεματικές ενότητες, για να διεξαχθούν ποσοτικά και ποσοστιαία μεγέθη, βάσει των οποίων καθίστανται εμφανή τα ενδιαφέροντα και οι τάσεις, τί δηλαδή απασχόλησε λιγότερο ή περισσότερο την έρευνα.
- vii. εξετάζονται παράλληλως οι ελληνικές και οι ξένες, ώστε να διαπιστωθούν τα εκάστοτε μουσικολογικά ενδιαφέροντα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, και τέλος,
- viii. κατά τη θεματολογική παρουσίαση αναφέρονται οι αντιπροσωπευτικές μελέτες.

Τα ανωτέρω θα πρέπει να ληφθούν υπόψη υπό το πρίσμα δύο διευκρινίσεων:

i. Ορισμένες μουσικολογικές μελέτες για άλλη μουσική, πλὴν της Βυζαντινής (π.χ. αρχαία ελληνική, λαϊκή-δημοτική, σλαβική εκκλησιαστική, ανατολική αραβο-περσική μουσική κ.τ.ό.), ή παρεμφερείς προς την Ψαλτική Τέχνη επιστημονικές μελέτες (π.χ. υμνολογικές, λειτουργιολογικές, τελετουργιολογικές κ.τ.ό., αλλά και φυσικομαθηματικές, ψυχοακουστικές κ.λ.π.), συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα βιβλιογραφική ανθολόγηση μόνο στις περιπτώσεις, που υπήρχε κάποιος ιδιαίτερος λόγος: Είτε αποτελούν συγγραφικό ή επιστημονικό σταθμό, είτε αφορούν μερικώς (κάποια κεφάλαια ή τμήματα) στην ελληνική εκκλησιαστική μουσική (π.χ. συγκριτικές μελέτες).

ii. Κατά την ταξινόμηση που επιχειρήθηκε, το 1/5 περίπου των μελετών εντάχθηκε σε δύο ή και περισσότερες κατηγορίες ταυτοχρόνως. Κάτι τέτοιο επιβλήθηκε από τα πολλαπλής θεματολογίας περιεχόμενα ορισμένων εργασιών. Όστε, για να επιτευχθεί μεγαλύτερη προσέγγιση στις ποσοστιαίες μονάδες, υπολογίστηκαν τα διπλοταξινομημένα βιβλία ως δύο διαφορετικές μελέτες. Συνεπώς, οι οποιεσδήποτε ποσοστιαίες αναφορές είναι ενδεικτικές και όχι απόλυτες.

iii. Στους τίτλους της βιβλιογραφίας δε συμπεριλήφθηκαν άρθρα που δημοσιεύθηκαν σε μουσικές ή ιεροψαλτικές εφημερίδες και περιοδικά, που κυκλοφορήθηκαν –κάποια από αυτά συνεχίζουν την κυκλοφορία τους– κατά τον 20ό αιώνα, όπως η *Φόρμιγξ* του Ιωάννου Τσώκλη, η *Νέα Φόρμιγξ* του Κωνσταντίνου Ψάχου, η *Μουσική* του Γεωργίου Παχτίκου, τα *Ιεροψαλτικά Νέα* του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών «Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο Δαμασκηνός», ο *Ιεροψαλτικός Κόσμος* της Ομοσπονδίας Συλλόγων Ιεροψαλτών Ελλάδος (ΟΜ.Σ. Ι.Ε.) και άλλα παρόμοια.

iv. Αντιθέτως, συμπεριλήφθηκαν αρκετές ανέκδοτες μελέτες και επιστημονικές εργασίες, για τις οποίες έχουμε σαφή και έγκυρη ενημέρωση.

v. Τέλος, στην παρούσα έρευνα δεν κατέστη εφικτό να συμπεριληφθούν οι ξενόγλωσσες εργασίες μετά το έτος 2000 (από προσωπική μας αδυναμία ενημέρωσης), κάτι το οποίο, οπωσδήποτε, θα πραγματοποιηθεί σε προσεχή ενημέρωση του βιβλιογραφικού μας καταλόγου.

Η Εκκλησιαστική Μουσική των Ελλήνων δεν είναι μόνο υψίστης καλλιτεχνικής αξίας τέχνη, αλλά και σπουδαία επιστήμη, η μελέτη της οποίας απασχόλησε τους Έλληνες από παλαιά. Ήδη στις αρχές του 10^{ου} αιώνα ο εκ Μαδύτων μεγάλος θεωρητικός Χρυσάνθος μαρτυρεί, πως «ο κάθε τέλειος μουσικός ψάλλει επιστημονικώς»². Οι κύριοι διαμορφωτές της Ψαλτικής Τέχνης, οι μεγάλοι Μαϊστορες, διδάσκαλοι και μελουργοί του Βυζαντίου και της μεταβυζαντινής περιόδου, καθώς και οι «εντελείς» Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι και Δομέστικοι, οι οποίοι υπήρξαν οι κατεξοχήν εκφραστές της, ήξεραν να διαχειρίζονται με επιστημοσύνη την τέχνη των ήχων, συνεχίζοντας με συνέπεια την παράδοση των αρχαίων Ελλήνων. Και μπορεί όλοι αυτοί να μην ονομάζονταν «μουσικολόγοι», «ερευνητές» ή «μελετητές», κατά τα σήμερα καθιερωμένα, όμως η επιστημοσύνη τους είναι έκδηλη στα έργα τους.

Όμως, επειδή το εδώ ζητούμενο δεν είναι να αποδειχθεί η ύπαρξη επιστημονικού υπόβαθρου στην Ψαλτική Τέχνη –κάτι τέτοιο είναι έκδηλο και αδιαμφισβήτητο–, η προσπάθεια της παρούσης εργασίας περιορίζεται στην έκθεση των εκδοτικών δραστηριοτήτων των επιστημονικών κύκλων ή των μεμονωμένων προσώπων, που βιβλιογραφικά ή αρθρογραφικά εμπλούτισαν την έως τώρα έρευνα.

i. Το ενδιαφέρον για την εκκλησιαστική μουσική των Ελλήνων έχει εγερθεί στο χώρο της Ευρώπης ήδη από τα μέσα του 12^{ου} αιώνα, όταν τα πρώτα προεπιστημονικά συγγράμματα κάνουν την εμφάνισή τους.

Το 1646 ο Leo Allatius εκδίδει στο Παρίσι τη μελέτη του *Δύο διατριβές για τα εκκλησιαστικά βιβλία των Ελλήνων*³, ενώ ένα χρόνο αργότερα, το 1647 και πάλι στο Παρίσι, ο Jacobus Goar δημοσιεύει το έργο του *Ευχολόγιο ή Τυπικό της Εκκλησίας των Ελλήνων*⁴. Το 1650 μία τρίτη εργασία κάνει την εμφάνισή της, αυτή τη φορά στη Ρώμη. Πρόκειται για τη μελέτη του A. Kircher *Η παγκόσμια μουσουργία ή η μεγάλη τέχνη της συμφωνίας και διαφωνίας*⁵. Οι τρεις εργασίες δεν αποτελούν ειδικές μελέτες για τη Βυζαντινή μουσική, όμως δίνουν –συν τοις άλλοις– ορισμένες πολύτιμες πληροφορίες για τη χρήση της μουσικής στη λατρεία της ελληνικής εκκλησίας και για πρώτη φορά στρέφουν τα βλέμματα των ερευνητών προς αυτήν την κατεύθυνση.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τις τρεις-τέσσαρες εργασίες, οι οποίες παρουσιάζονται κατά τον 18^ο αιώνα. Ο Montfaucon στην *Ελληνική Παλαιογραφία*⁶ του, που κυκλοφόρησε στο Παρίσι το 1708, ο Martin Gerbert στο έργο του *Οι ύμνοι και η ιερή μουσική από τους πρώτους χρόνους της Εκκλησίας ως σήμερα*⁷, που εκδόθηκε το 1774 και στο ολίγο μεταγενέστερο (του 1784) *Εκκλησιαστικοί συγγραφείς της ιεράς μουσικής...*⁸, ο F. G. Sulzer στην *Ιστορία της πέρα των Άλπεων Δακίας*⁹ στη Βιέννη του 1781, και ο Guillaume Villoteau στον τέταρτο τόμο της *Περιγραφής της Αιγύπτου*¹⁰, στο Παρίσι του 1799, στην εκπονή του 18^{ου} αιώνα, παρέχουν περιστασιακά πληροφορίες για τη Βυζαντινή μουσική¹¹. Χρειάζεται να φθάσει κανείς στα μέσα του 10^{ου} αιώνα, για να συναντήσει στον ευρωπαϊκό χώρο εργασίες αφιερωμένες εξ ολοκλήρου στην εκκλησιαστική μουσική των Ελλήνων.

Από την άλλη πλευρά, η ελληνική εκδοτική προσπάθεια κάνει τα πρώτα βήματά της στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα έργα όμως που εκδίδονται είναι κυρίως μουσικές ανθολογίες και θεωρητικού ή εισαγωγικού περιεχομένου συγγράμματα, με πρώτο την *Εισαγωγή εις το Θεωρητικόν και Πρακτικόν της Εκκλησιαστικής Μουσικής, συνταχθείσα προς χρήσιν των σπουδαζόντων αυτήν κατά την Νέαν Μέθοδον* του Χρυσάνθου εκ Μαδύτων επισκόπου Δυρραχίου (εκδόθηκε στο Παρίσι το 1821). Ακολουθούν του ίδιου το *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής* (Τεργέστη 1832) και άλλες θεωρητικές συγγραφές, πολλές με το σύστημα των ερωταποκρίσεων (Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, Θεο-

δώρου Φωκαέως, Στεφάνου Λαμπαδαρίου και άλλων). Θα χρειαστεί, όμως, να φτάσει το έτος 1868, για να κάνει την εμφάνισή της στην Κωνσταντινούπολη η πρώτη ελληνική επιστημονική εργασία, το ανολοκλήρωτο, δυστυχώς, *Λεξικόν της Ελληνικής Εκκλησιαστικής Μουσικής* του Κυριακού Φιλοξένου, με λήμματα για τα γράμματα Α-Μ.

ii. Στο σημείο αυτό θα γίνει απόπειρα ποσοτικής σύγκρισης και παρουσίασης κατά περιόδους της βιβλιογραφικής παραγωγής από τα πρώτα βήματά της ως σήμερα, ώστε να διαγνωστεί η εξέλιξη της επιστήμης σε συγκεκριμένες χρονικές φάσεις:

Στο διάστημα των δύο πρώτων αιώνων, από το 1646 ως τα μέσα του ΙΘ' αιώνα, εντοπίζονται 21 εργασίες, οι οποίες αποτελούν μόλις το 1,35% του συνόλου της βιβλιογραφίας.

Από την πεντηκονταετία 1850-1899 συλλέγονται 74 μελέτες (41 ελληνικές, 33 μη ελληνικές), που αντιστοιχούν περίπου στο 4,77% των εκδόσεων.

Οι 311 συνολικώς εργασίες των επομένων πενήντα ετών, 1900-1949, καλύπτουν ένα ποσοστό περίπου 20%, από αυτές δε μόνον 137 είναι Ελλήνων συγγραφέων και 174 ξένων ερευνητών.

– Για την τελευταία αυτή περίοδο πρέπει να επισημανθεί, πως οι δεκαετίες 1900-1909 και 1930-1939 είναι οι πιο πλούσιες τόσο για την ελληνική όσο και τη διεθνή έρευνα, δεδομένου ότι μόνες τους διεκδικούν ένα ποσοστό περίπου 6,06% και 5,29%, αντιστοίχως. Αντιθέτως, οι άλλες τρεις δεκαετίες είναι αρκετά υποβαθμισμένες για τον ελλαδικό χώρο, εξαιτίας των δυσχερειών, τις οποίες επέφεραν οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι.

Στην πεντηκονταετία, 1950-1999, έχουν δημοσιευθεί 975 μελέτες (597 –περισσότερες από τις μισές– ελληνικές), ποσότητα που αντιστοιχεί στο υπόλοιπο 63% περίπου του συνόλου της βιβλιογραφικής παραγωγής. Εδώ παρατηρούνται τα εξής:

– Η περίοδος αυτή είναι η ποσοτικά πληθωρικότερη, με εμφανή αύξηση του αριθμού των εργασιών από δεκαετία σε δεκαετία: Από 1950-1959 έχουμε 99 μελέτες, από 1960-1969 γράφονται 156 εργασίες, τη δεκαετία 1970-1979 παρουσιάζονται άλλες 194 συγγραφές, τη δεκαετία 1980-1989 δημοσιεύονται 239 μελέτες, ενώ κατά την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα ολοκληρώνονται άλλα 287 έργα.

– Η εκτός Ελλάδος επιστημονική έρευνα φθάνει στο ζενίθ της παραγωγής της κατά τη δεκαετία 1970-1979, έπειτα από μια εικοσαετία ανοδικής πορείας. Όμως, από τη δεκαετία 1980-1989 και μετά ακολουθεί μία φθίνουσα –ποσοτικά– διαδρομή. Αντιθέτως, αύξουσα πορεία παρατηρείται στις έρευνες των Ελλήνων μουσικολόγων. Έτσι, ενώ κατά την εικοσαετία 1950-1969 οι ελληνικές έρευνες (114) καλύπτουν περίπου το 7,35%, έναντι του 9,1% των λοιπών (141), κατά την τριακονταετία 1970-1999 τα δεδομένα αντιστρέφονται με ποσοστό 31,16% για τους Έλληνες (483 μελέτες) και 15,29% για τους ξένους ερευνητές (237 μελέτες).

Τέλος, η πρώτη τριετία του 21ου αιώνα, παρότι δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς, συγκεντρώνει 169 συγγραφές, όλες –εκτός μίας– ελληνικής προελεύσεως (η παρούσα έρευνα δεν κατόρθωσε να ενημερωθεί για την εκτός Ελλάδος συγγραφική δραστηριότητα), συνεπώς, ως το τέλος της δεκαετίας αναμένεται να φθάσει και να ξεπεράσει ποσοτικά την παραγωγή κάθε προηγούμενης δεκαετίας.

Τελικώς, σε σύνολο 1.550 δημοσιεύσεων, 953 είναι έργα Ελλήνων μουσικολόγων, μελετητών και ερευνητών, ποσοστό που αναλογεί στο 61,5% της συνολικής παραγωγής, ενώ 597 είναι οι μη Ελληνικές επιστημονικές μελέτες, οι οποίες κατέχουν το υπόλοιπο ποσοστό των 38,5 μονάδων.

iii-iv. Η εξέλιξη της επιστημονικής έρευνας όπως περιγράφηκε ανωτέρω, δεν είναι άσχετη από τα πρόσωπα, τα οποία εργάστηκαν γι' αυτή. Επιστήμονες και μελετητές ή απλώς συγγραφείς και μουσικοί, συνθέτουν όλοι μαζί τη χορεία των ανθρώπων που, άλλος λιγότερο-άλλος περισσότερο πάσχισαν και πασχίζουν να ρίξουν το φως της γνώσεως στο χώρο της επιστήμης της Ψαλτικής Τέχνης. Κάποιοι από αυτούς προβάλλουν μέσα από το πλήθος, εξαιτίας του ογκώδους συγγραφικού τους έργου και του επιστημονικού κύκλου, τον οποίο δημιούργησαν γύρω τους.

Ερευνώντας την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία-αρθρογραφία για τη Βυζαντινή μουσική, εντοπίστηκαν συνολικώς 479 ονόματα ερευνητών, εκ των οποίων 302 είναι Έλληνες και 177 ξένοι επιστήμονες. Πιθανόν, όμως, είναι να έλαθαν μερικοί ακόμη –ξένοι, κυρίως– συγγραφείς.

Από ελληνικής πλευράς, κατά την τεσσαρακονταετία 1820-1860 ο Χρύσανθος εκ Μαδύτων επί-

σκοπος Δυρραχίου (ένας από τους επινοητές της Νέας Μεθόδου Αναλυτικής Σημειογραφίας της Ψαλτικής), οι διάδοχοί του (π.χ. Θεόδωρος παπα-Παράσχου Φωκαεύς) και οι οφικιάλιοι ψάλτες του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (π.χ. Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης της ΜΧΕ, Στέφανος Λαμπαδάριος της ΜΧΕ) και άλλοι διδάσκαλοι της ψαλτικής (π.χ. Γεώργιος Λέσβιος, Κυριακός Φιλοξένης) παραδίδουν θεωρητικά κυρίως συγγράμματα, πολλά με το σύστημα των ερωταποκρίσεων.

Κατά τα επόμενα σαράντα περίπου χρόνια, 1860-1900, παρατηρείται έντονος εκδοτικός οργανισμός. Οι Κωνσταντίνος Σάθας, Γεώργιος Παπαδόπουλος, Μανούηλ Γεδεών ασχολούνται κυρίως με την ιστορία της Βυζαντινής μουσικής. Στον κωδικολογικό-καταλογογραφικό –παράλληλα με τον ιστορικό– τομέα στρέφονται τα ενδιαφέροντα των Ιωάννου Τζέτζη και Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Σημαντική είναι η συμβολή του Άρχοντος Πρωτοψάλτου της ΜΧΕ Γεωργίου Βιολάκη σε ζητήματα Λατρευτικού Τυπικού και σε σημειογραφικά-παλαιογραφικά θέματα (όπως και του Ματθαίου Παρανίκα), καθώς επίσης των Παναγιώτου Κηλτζανίδου, Γεωργίου Πρωγάκη, Κωνσταντίνου Μαλτέζου, Μισαήλ Μισαηλίδου, Πέτρου Φιλανθίδου και άλλων, οι οποίοι την εποχή αυτή συνεχίζουν να εμπλουτίζουν την αρθρογραφία με θεωρητικού περιεχομένου μελέτες. Εξάλλου, οι Παναγιώτης Γριτσάνης, Ηλίας Ταβταλίδης, Ευστάθιος Θεριανός, Θεμιστοκλής Αριστοκλέους, Νικόλαος Βασιλειάδης, Θεόδωρος Βυζάντιος, Μελισσηνός Παμφίλου, Πολ. Παχειδής, Νηλεύς Καμαράδος και άλλοι δίνουν σημαντική ώθηση στις γενικότερες έρευνες και κυρίως στις συζητήσεις για την Ψαλτική Τέχνη στον ελλαδικό χώρο. Στις αρχές του 20ού αιώνα στο προσκήνιο της επιστημονικής δράσης εισέρχεται ο Κωνσταντίνος Ψάχος, ο οποίος εκτός από τα ιστορικής φύσεως θέματα, δείχνει μεγάλη ευαισθησία σε σημειογραφικά, παλαιογραφικά και μεταγραφικά προβλήματα της μουσικής, προσπαθώντας πρώτος να τοποθετήσει σε σωστή επιστημονική βάση τα ζητήματα αυτά. Ο Ψάχος υπήρξε πολυγραφότατος. Κυριάρχησε σε ολόκληρο σχεδόν το α' τέταρτο του 20ού αιώνα και ενώ εντοπίστηκαν 15 μόλις μουσικολογικά έργα του, στο ενεργητικό του πρέπει να συγκαταλεχθεί πλήθος ακόμη αρθρογραφίας, διάφορα «απολογητικού» ύφους κείμενα και δημόσιες συζητήσεις από το βήμα μουσικολογικών περιοδικών (*Φόρμιγξ, Νέα Φόρμιγξ, Μουσική*) για την ελληνική μουσική.

Στα τέλη της δεκαετίας 1920-1929 ιδρύεται στην Αθήνα ο «Σύλλογος προς διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής» και έκτοτε στο μουσικολογικό προσκήνιο εισβάλλει ο Σίμων Καράς. Από το 1933 ως την εκπνοή του 20ού αιώνα, εξέδωσε σπουδαιότατες μελέτες, με εμφανές το ενδιαφέρον για την ερμηνεία και μεταγραφή της ελληνικής μουσικής σημειογραφίας, αλλά και με ιδιαίτερη ερευνητική εντρύφηση στα θεωρητικά ζητήματα, εκπροσωπώντας την ελληνική έρευνα πέρα από την Ελλάδα.

Στην έξαρση των ερευνητικών διαθέσεων για τη Βυζαντινή μουσική κατά την πενήτηνταετία 1850-1900, συνετέλεσε το επιστημονικό ενδιαφέρον των ξένων μουσικολόγων. Πότε με ευρύτερα υμνολογικά, λειτουργικά και θεωρητικά ενδιαφέροντα (L. Petit, C. E. H. Coussemaker, J. B. Pitra, L. A. Bourgault-Dudoudray, H. M. Stevenson, Arnold Yuril και E. Bouvy), πότε με ιστορικές αναζητήσεις –πολύ νωρίς άρχισε ο λόγος για τον περίφημο βυζαντινό μελουργό Ιωάννη Παπαδόπουλο Κουκουζέλη– (P. A. Syrcu και P. V. Sarafon) και κυρίως με οξύτατο ενδιαφέρον για τη μουσική σημειογραφία και παλαιογραφία των ύμνων της Ορθόδοξης Ανατολικής Εκκλησίας (Hugo Riemann, St. V. Smolenskij, Oskar Fleischer, J. B. Thibaut), η διεθνής επιστημονική κοινότητα καθιερώνει έναν ξεχωριστό ερευνητικό τομέα, τον οποίο υπηρετεί με το μέγιστο δυνατό ενδιαφέρον, κατά τους δύο επόμενους αιώνες.

Πολυγραφότερος όλων των προαναφερθέντων –κατά την εν λόγω περίοδο– είναι ο Γάλλος J. B. Thibaut, σημαντικός ερευνητής με πλήθος εργασιών, μελετών και άρθρων στο ενεργητικό του. Ο Thibaut παρουσιάζεται πρώτη φορά στα 1898 με τέσσερες μελέτες του για την εκκλησιαστική μουσική των Ελλήνων και τη σημειογραφία της, έκτοτε δε ως και το 1920 επανέρχεται πολύ τακτικά, παραδίδοντας τουλάχιστον 25 μελέτες, με έκδηλη διάθεση ενασχόλησης με θέματα μουσικής σημειογραφίας και θεωρίας. Ο Thibaut ανήκει στους έξι παραγωγικότερους μελετητές της Ψαλτικής Τέχνης. Παράλληλα και καθ' όλη την πρώτη εικοσαετία του 20ού αιώνα δρουν οι ήδη μνημονευθέντες Hugo Riemann (5 έργα) και Oskar Fleischer μαζί με τους Amedee Gastoue (5 έργα), Athanasio Ugo Gaisser (5 έργα), Pere J. B. Rebours (5 έργα), Oskar Riesemann και άλλους επιστήμονες, όλοι σχεδόν με έντονα παλαιογραφικά και σημειογραφικά ενδιαφέροντα.

Όμως, από τις αρχές της β' δεκαετίας κάνει την εμφάνισή του ένας άλλος σπουδαίος μουσικολόγος ερευνητής, ο Άγγλος H. J. W. Tillyard. Με 46 συνολικά επισημανθέντα έργα (δημοσιεύσεις σε πε-

ριοδικά, ευρύτερες επιστημονικές διατριβές, μελετήματα κ.ά.) είναι ο τρίτος κατά σειρά πολυγραφότερος μελετητής της Βυζαντινής μουσικής. Τα ενδιαφέροντά του ποικίλουν από ιστορικά, παλαιογραφικά, μεταγραφικά, έως υμνολογικά και λειτουργιολογικά, ενώ δεν παραλείπει να ασχοληθεί και με γενικότερες, εισαγωγικής φύσεως, εργασίες, με τις οποίες γνωστοποιεί στο ευρύ επιστημονικό και αναγνωστικό κοινό την ύπαρξη και σπουδαιότητα της Βυζαντινής Ψαλτικής Τέχνης και το τεράστιο ενδιαφέρον που κρύβει η επιστημονική ενασχόληση μ' αυτή. Ο Tillyard γράφει ακαταπόνητα και αδιάκοπα ως και το έτος 1960.

Παράλληλα με τον Tillyard προβάλλει στον επιστημονικό ορίζοντα ο Αυστριακός Egon Wellesz, ο πολυγραφότερος ευρωπαίος ερευνητής. Εντοπίστηκαν 50 έργα του, γραμμένα στο διάστημα 1914-1960, τα οποία πραγματεύονται γενικά ή εισαγωγικά για τη Βυζαντινή μουσική θέματα, ζητήματα σημειογραφίας και παλαιογραφίας, ενώ πολύ συχνά ο Wellesz επανέρχεται σε υμνολογικές μελέτες. Κατά το διάστημα 1922-1952 έχουμε τη δράση του Δανού ερευνητή Carsten Höeg. Εντοπίστηκαν 14 δικές του μελέτες. Ο Höeg ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις εκδόσεις πανομοιότυπων, αλλά ενδιαφέρον έδειξε και για ευρύτερα θέματα μουσικής παλαιογραφίας. Γύρω στο 1931 παρουσιάζεται στη σχετική βιβλιογραφία ο Ιταλός μελετητής Dom Lorenzo Tardo, ο οποίος στρέφει τις αναζητήσεις του στην ελληνική Ψαλτική Τέχνη στην Ιταλία, εξετάζοντας κώδικες του Βατικανού και της Μονής της Κρυπτοφέρρης. Αναφέρονται συχνά 7 έργα του. Η υστερότερη εμφάνισή του στη βιβλιογραφική σκηνή επισφραγίστηκε το έτος 1955. Εξάλλου, μια άλλη προσωπικότητα, η οποία θα πρέπει οπωσδήποτε να αναφερθεί, είναι του Oliver Strunk. Τα 21 εντοπισθέντα έργα του καλύπτουν το διάστημα 1942-1977 και τον κατατάσσουν στους επτά εργατικότερους ερευνητές. Τα σχετικά με τη Βυζαντινή μουσική ενδιαφέροντά του στρέφονται κυρίως σε παλαιογραφικά-σημειογραφικά, υμνογραφικά και λειτουργικά θέματα¹².

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν παράλειψη αν δεν γινόταν ιδιαίτερη μνεία στη σημαντικότερη ίσως –ως συλλογική προσπάθεια– εκδοτική δραστηριότητα τούτου του αιώνα, που αφορά τη Βυζαντινή μουσική. Πρόκειται για την ίδρυση της σειράς «Μνημεία Βυζαντινής Μουσικής» ("Monumenta Musicae Byzantinae"), την οποία από το 1931 ως το 1960 επιμελήθηκαν σε μια στενή συνεργασία οι Tillyard, Wellesz, Höeg και μια στρατιά άλλων επιστημόνων με έδρα την Κοπεγχάγη, εκδίδοντας «πανομοιότυπα» χειρογράφων Βυζαντινής μουσικής (Facsimilia), διάφορες «βοηθητικές μελέτες» (Subsidia) και «μεταγραφές» (Transcripta) στο 5γραμμο¹³ πολλών βυζαντινών μελοποιήσεων.

Ένας άξιος συνεχιστής του έργου των παλαιότερων μεγάλων μουσικολόγων είναι ο Δανός Jørgen Raasted. Από το 1945 ως το 1995 έχει στο ενεργητικό του ένα ικανότατο αριθμό δημοσιεύσεων –φτάνουν τις 40–, στις οποίες ασχολείται με όλα τα φλέγοντα θέματα, που αφορούν τη Βυζαντινή μουσική. Παλαιογραφικά, κωδικολογικά, ιστορικά και θεωρητικά ζητήματα κατέχουν την πρώτη θέση στις προτιμήσεις του¹⁴. Άλλα σημαντικά ονόματα νεότερων, ως επί το πλείστον, επιστημόνων, ως αναφερθούν των Ottavio Tiby, Bartolomo di Salvo (6 έργα), Palikarova Verdeil (6 έργα), Milos Velimirovic (18 έργα), Pere Petrescu (5 έργα), Christian Hannick (14 έργα), Kenneth Levy (11 έργα), Dimitrie Stefanovic (11 έργα), Elena Toncheva (26 έργα), Anne E. Pennington (9 έργα), Neil Moran, Dimitry Conomos (11 έργα), Diane Touliatos-Banker (11 έργα), Heinrich Hausmann (5 έργα), Andreas Jakovlevic (11 έργα), Christian Troelsgard (8 έργα), Gerda Wolfram (6 έργα), Gheorghe Ciobanu (5 έργα), Reinhold Schlotterer (5 έργα), Maria Alexandru (6 έργα) και πολλοί άλλοι. Ο αριθμός των σύγχρονων μελετητών ολοένα αυξάνει, όμως, ιστορικά, παλαιογραφικά, μεταγραφικά και άλλα προβλήματα συνεχίζουν να απασχολούν τους ερευνητές ακόμη και σήμερα.

Επιστρέφοντας στην ελληνική επιστημονική πραγματικότητα, σημειώνονται εδώ τα πρόσωπα, τα οποία διακονούν τη μουσικολογική έρευνα κατά την τελευταία τριακονταετία. Εκτός από τον προαναφερθέντα Σίμωνα Καρα, στη χορεία των ερευνητών συγκαταλέγονται οι: Θρασύβουλος Γεωργιάδης (5 έργα), Μανόλης Χατζηγιακουμής (5 έργα), Μιχάλης Αδάμης (6 έργα), Μάρκος Δραγούμης (13 έργα), Κωνσταντίνος Φλώρος (6 έργα), Γεώργιος Αμαργιανάκης (10 έργα), Αντώνιος Αλυγιζάκης (16 έργα), Λυκούργος Αγγελόπουλος (12 έργα), Λάμπρος Λιάβας, ο αείμνηστος Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Διονύσιος Ψαριανός (9 έργα), πρώτος διευθυντής του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης (7 έργα), νυν Πρόεδρος του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Στο σημείο αυτό ιδιαίτερος λόγος οφείλεται σε ένα πρόσωπο, το οποίο, χωρίς υπερβολή, κατόρθωσε να δώσει –ως άλλος Ιεζεκιήλ– σάρκα και πνοή στα «οστά τα γεγυμνωμένα» της επιστήμης της Ψαλτικής Τέχνης στην Ελλάδα. Πρόκειται για τον μουσικολόγο καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Γρηγόριο Θ. Στάθη, ο οποίος από τις αρχές της δεκαετίας του '70 και πιο πριν ακόμη, σημάδεψε με την παρουσία του τον ελληνικό και διεθνή επιστημονικό χώρο. Κατά την παρούσα βιβλιογραφική αναζήτηση, συλλέχθηκαν και αριθμήθηκαν 316 επιστημονικές μελέτες και ερευνητικές εργασίες¹⁵ του «μαΐστορος των διδασκάλων», ενώ όσοι τον γνωρίζουν από κοντά συμμαρτυρούν, ότι ο συγγραφικός και δημιουργικός του οργανισμός συνεχίζεται αμείωτος. Η άοκνη πένα του τον ανέδειξε στη θέση του πολυγραφέτερου –με ασύλληπτη διαφορά– μουσικολόγου επιστήμονα όλων των εποχών στον τομέα της Βυζαντινής Μουσικολογίας, ένα «ρεκόρ», το οποίο είναι αμφίβολο αν θα ξεπεραστεί ποτέ στο μέλλον. Τα ενδιαφέροντα του καθηγητού Στάθη, ιστορικά, υμνολογικά, λειτουργιολογικά, μορφολογικά, μα κυρίως κωδικολογικά, παλαιογραφικά και σημειογραφικά, παλαιογραφικά και εξηγητικά, καλύπτουν όλο το πεδίο έρευνας. Τίποτε, όμως, δεν μπορεί να συγκριθεί με το τεράστιο καταλογογραφικό του έργο. Ο Γρ. Θ. Στάθης έχει καταλογογραφήσει όλα τα μουσικά χειρόγραφα των μοναστικών κέντρων του Αγίου Όρους και των Μετεώρων, έχοντας προχωρήσει σε εκδόσεις ογκωδέστατων και πληρέστατων καταλόγων. Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί, ότι η από το 1980 και έπειτα αναστολή των κυριότερων εκδοτικών προσπαθειών (κυρίως των μεταγραφών) της διεθνούς έρευνας για την ελληνική Ψαλτική Τέχνη, οφείλεται στο εξαντλητικό και άκρως διαφωτιστικό έργο του Γρ. Θ. Στάθη. Εξάλλου, γύρω από τον καθηγητή έχει συγκεντρωθεί μια τεράστια ερευνητική ομάδα πενήντα <50> (!) σχεδόν άλλων επιστημόνων, διδασκόντων και υποψηφίων διδασκόντων, οι οποίοι συνεχίζουν το έργο του καθηγητού τους. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι Αθανάσιος Βουρλής (6 έργα), π. Δημήτριος Τζέρπος, π. Σπυρίδων Αντωνίου, π. Κωνσταντίνος Τερζόπουλος, Αχιλλέας Χαλδαιάκης (17 έργα), Δημήτριος Μπαλαγεώργος, Θωμάς Αποστολόπουλος, Γρηγόριος Αναστασίου, Εμμανουήλ Γιαννόπουλος (7 έργα) και ο γράφων. Στο πρόσωπο του καθηγητού Στάθη έχει προδιαγραφη λάμπρο το μέλλον της επιστήμης της βυζαντινής μουσικολογίας στον ελλαδικό χώρο αλλά και στο εξωτερικό. Ακολουθως παρατίθενται πέντε κατάλογοι στους οποίους δίνονται:

α) Οι 57 παραγωγικότεροι Έλληνες και ξένοι επιστήμονες, ταξινομημένοι σύμφωνα με τον αριθμό των μελετών τους:

ΣΤΑΘΗΣ Θ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (316), WELLESZ EGON (50), TILLYARD H.J.W. (46), RAASTED JÖRGEN (40), TONCHEVA ELENA (26), THIBAUT JEAN BAPTISE (25), STRUNK OLIVER (21), ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ ΧΑΡ. ΚΩΝ/ΝΟΣ (18), VELIMIROVIC MILOS (18), ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ Γ. ΑΧΙΛΛΕΑΣ (17), ΑΛΥΓΙΖΑΚΗΣ Ε. ΑΝΤΩΝΙΟΣ (16), ΚΑΡΑΣ Ι. ΣΙΜΩΝ (16), ΨΑΧΟΣ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (15), HANNICK CHRISTIAN (14), HÖEG CARSTEN (14), ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Φ. ΜΑΡΚΟΣ (13), ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤ. ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ (12), ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (11), CONOMOS E. DIMITRI (11), GASTOUE AMEDEE (11), JAKOVljeVIC ANDREAS (11), LEVY KENNETH (11), STEFANOVIC DIMITRIE (11), ΤΟΥΛΙΑΤΟΣ-BANKER DIANE (11), ΑΜΑΡΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (10), ΨΑΡΙΑΝΟΣ Λ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ (9), PENNINGTON ANNE E. (9), TROELSGARD CHRISTIAN (8), ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (7), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ (7), TARDO LORENZO (7), ΑΓΓΕΛΙΝΑΡΑΣ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (6), ΑΔΑΜΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ (6), ΒΟΥΡΛΗΣ ΘΕΟΔ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (6), ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΕΛΙΣΑΙΟΣ (6), ΦΛΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (6), ALEXANDRU MARIA (6), DI SALVO BARTOLOMO (6), PALIKAROVA VERDEIL R. (6), WERNER E. (6), WOLFRAM GERDA (6), ΒΕΡΓΩΤΗΣ Θ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (5), ΒΙΟΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (5), ΓΕΔΕΩΝ ΙΩ. ΜΑΝΟΥΗΛ (5), ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (5), ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ (5), ΧΑΤΖΗΓΙΑΚΟΥΜΗΣ Κ. ΜΑΝΟΛΗΣ (5), ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (5), BOURGAULT-DUCOUDRAY L.A (5), CIOBANU GHEORGHE (5), GAISSER UGO ATHANASIO (5), HAUSMANN HEINRICH (5), PETRESCU PERE J.D. (5), REBOURS PERE J.B. (5), RIEMANN HUGO (5), SCHARTAU BJARNE (5), SCHLOTTERER REINHOLD (5).

β) Αλφαβητική παράθεση των Ελλήνων ερευνητών:

ΑΒΒΑΚΟΥΜ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ Π. (1), ΑΓΓΕΛΙΝΑΡΑΣ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (6), ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤ. ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ (12), ΑΔΑΜΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ (6), ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΑΚΡΙΤΑΣ ΑΔΑΜ (1), ΑΛΕΞΟΥΔΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ (1), ΑΛΥΓΙΖΑΚΗΣ Ε. ΑΝΤΩΝΙΟΣ (16), ΑΜΑΝΙΤΗΣ Δ. ΚΟΜΝΗΝΟΣ (1), ΑΜΑΡΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (10), ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (1), ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ 2, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΑΝΕΡΟΥΣΗΣ ΑΧ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΑΝΤΩΝΕΛΛΗΣ Σ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (3), ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΘΩΜΑΣ (2), ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (2), ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ (2), ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (2), ΑΡΥΒΑΣ ΔΙΩΝ (1), ΑΡΧΑΤΖΙΚΑΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ (1), ΑΤΣΑΛΟΣ Β. (1), ΒΑΛΒΗΣ Γ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ (1), ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ Λ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ (4), ΒΑΜΒΟΥΔΑΚΗΣ Γ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (2), ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ Μ.Γ. (1), ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2), ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β. ΘΕΟΔΩΡΟΣ (1), ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΑΡΚΟΣ (1), ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΒΕΗΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΒΕΡΓΩΤΗΣ Θ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ 5, ΒΕΡΓΩΤΗΣ Π. (1), ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΒΕΡΥΚΙΟΣ ΧΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΒΙΟΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (5), ΒΛΙΑΓΚΟΦΤΗΣ Ι. ΘΩΜΑΣ (1), ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ Λ. ΑΓΓΕΛΟΣ (3), ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ (1), ΒΟΥΡΛΗΣ ΘΕΟΔ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (6), ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ Λ.Ι. (1), ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ (1), ΓΑΛΑΝΗΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΓΕΔΕΩΝ ΙΩ. ΜΑΝΟΥΗΛ (5), ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Β. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ (2), ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (5),
 ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ (1), ΓΙΑΛΛΟΥΡΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (1), ΓΙΑΝΝΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (3), ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
 ΕΛΙΣΑΙΟΣ (6), ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (7), ΓΡΙΤΣΑΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (3), ΔΑΜΑΡΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1),
 ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΔΕΒΡΕΛΗΣ Κ. ΑΣΤΕΡΙΟΣ (1), ΔΕΛΒΙΝΙΩΤΗΣ ΣΠ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΔΕΛΗΜΠΑΣΗΣ Α.Δ.
 (1), ΔΕΛΗΧΡΗΣΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΔΕΝΤΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (4), ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Ε. ΘΕΟΧΑΡΗΣ (1), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι.
 ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ (1), ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΤΑΤΑΡΝΗΣ (2), ΔΟΥΝΙΑ ΜΙΝ. (1),
 ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Φ. ΜΑΡΚΟΣ (13), ΔΡΟΒΑΝΙΤΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ (1), ΔΡΥΓΙΑΝΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ
 ΕΥΘΥΜΙΟΣ (1), ΕΝΕΠΕΚΙΔΗΣ Π. (1), ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ ΑΒΡΑΑΜ (2), ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΑΧΕΛΩΟΥ (1), ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ
 (5), ΕΥΤΑΞΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1), ΖΑΝΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ Ζ.Α. (1), ΖΑΧΑΡΙΑΣ Π.Δ. (1), ΖΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 (1), ΖΩΡΑΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ (1), ΘΕΜΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΘΕΜΕΛΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (1), ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ (1),
 ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ-ΔΑΛΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦ. (1), ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ (1), ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
 Κ.Δ. (2), ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΕΥΒΟΕΥΣ (1), ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΚΑΒΑΡΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ
 ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΤΑΚΗΣ (1), ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ
 ΝΗΛΕΥΣ (1), ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ-ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (2), ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΛΙΩΤΗ ΑΛΕΞ. (1), ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ ΧΑΡ.
 ΚΩΝ/ΝΟΣ (18), ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (2), ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ Ν. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1), ΚΑΡΑΣ Ι. ΣΙΜΩΝ (16),
 ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ Μ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1), ΚΑΤΖΟΥΡΟΣ Π. ΦΩΤΙΟΣ (1), ΚΑΤΣΙΦΗΣ Θ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
 (1), ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (3), ΚΗΛΤΖΑΝΙΔΗΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΚΟΡΑΚΙΔΗΣ Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ (1), ΚΟΡΑΣ Γ.
 ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ (2), ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΚΟΥΠΙΤΩΡΗΣ Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΚΟΥΡΙΛΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΣ (1),
 ΚΟΥΡΟΥΣΗΣ Ι. ΣΤΑΥΡΟΣ (1), ΚΟΨΑΧΕΙΛΗΣ Ι. ΣΤΕΛΙΟΣ (2), ΚΥΠΟΥΡΓΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ (1),
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ (1), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. (1), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ (4),
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΛΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΑΪΝΑΣ Θ.Α. (1), ΛΑΜΠΕΛΕΤ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΑΜΠΡΟΣ
 ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1), ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ Ε. ΑΛΕΞ. (1), ΛΕΣΒΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΟΥΪΖΟΣ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΟΥΚΑΤΟΣ Σ.
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΛΥΚΟΥΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΜΑΖΑΡΑΚΗ Β. ΔΕΣΠΟΙΝΑ (1), ΜΑΚΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ (2), ΜΑΛΤΕΖΟΣ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (4), ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ.Ι. (2), ΜΑΝΤΑΣ Γ. ΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΜΑΞΙΜΟΣ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ (2), ΜΑΡΓΑΖΙΩΤΗΣ Δ.
 ΙΩΑΝΝΗΣ (4), ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΟΣ (1), ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1), ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ Δ. ΜΑΡΙΟΣ (3),
 ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ Φ. ΠΕΡΙΚΛΗΣ (1), ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ (1), ΜΕΛΙΔΩΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
 (1), ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΣ ΠΑΜΦΙΛΟΥ (2), ΜΕΡΛΙΕ ΜΕΛΠΩ (2), ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (2), ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ ΜΙΣΑΗΛ (1),
 ΜΟΥΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Τ. ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ (1), ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΜΠΑΛΑΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (4),
 ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΣ Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (3), ΜΠΕΛΟΥΣΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ (1), ΜΠΕΝΑΚΗΣ ΛΙΝΟΣ (1), ΜΠΕΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1),
 ΜΠΙΜΠΗΣ Ν. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ Κ. ΦΑΙΔΩΝ (1), ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ Π.Ι. (2),
 ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ (1), ΜΩΥΣΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΝΑΥΠΛΙΩΤΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ (1), ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ ΕΜΜ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1),
 ΝΙΚΟΚΛΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ (1), ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Σ. (;) (1), ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΣΤ. Α. (2), ΝΙΚΟΛΕΡΗΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ (3), ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Β.
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (1), ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΘ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ (2), ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1),
 ΠΑΓΑΝΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1),),), ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΣ (1), ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Κ.Π. (;) (1), ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Π.
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΠΑΛΛΑΤΙΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Μ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (3), ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Γ.Π. (1),
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ.Γ. (1), ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΟΥΡΟΣ Ι.Δ. (2), ΠΑΝΑΣ Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ Γ.
 ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1), ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1), ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Δ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ (2), ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. (1),
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (11), ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ ΑΛ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (4),
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (2), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΑΘΑΝ. (2),
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ Ι. ΚΩΝ. (2), ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1),
 ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦ.-ΕΛΕΥΘ. (1), ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2),
 ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (1), ΠΑΠΑΧΡΟΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ (1), ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ
 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ (7), ΠΑΣΣΙΑΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ (1), ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ (1), ΠΑΣΧΟΣ Β. ΠΑΝΤΕΛΕΜΩΝ (2),
 ΠΑΤΡΙΝΕΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (2), ΠΑΥΛΟΣ Ι. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ (1), ΠΑΧΕΙΔΗΣ Γ. ΠΟΛ. (1), ΠΑΧΤΙΚΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (3),
 ΠΕΡΙΣΤΕΡΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1), ΠΙΕΡΙΟΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΙΛΑΛΗΣ ΗΛΙΑΣ (1), ΠΛΕΜΜΕΝΟΣ Ι. (1), ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ Γ.Μ.
 (2), ΠΟΛΙΤΗΣ ΛΙΝΟΣ (1), ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ (3), ΠΡΑΣΣΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1),
 ΠΡΩΓΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΡΑΖΗΣ-ΜΑΡΑΤΟΣ ΜΙΧΑΗΛ (1), ΡΑΛΛΗΣ Κ.Μ. (3), ΡΑΜΦΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (1), ΡΗΓΑΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ (2), ΡΩΜΑΝΟΥ ΚΑΙΤΗ (4), ΣΑΘΑΣ Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1), ΣΑΛΤΑΡΗΣ Ι.
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (1), ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΣΚΟΥΛΙΚΑΡΙΤΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ (3),
 ΣΠΑΝΟΥΔΗ Κ. ΣΟΦΙΑ (1), ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΣΠΗΛΙΩΠΟΥΛΟΣ (1), ΣΠΥΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (2), ΣΠΥΡΙΔΗΣ Χ.
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (3), ΣΤΑΘΗ ΠΗΝΕΛΟΠΗ (1), ΣΤΑΘΗΣ Θ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (316), ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (1),
 ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Μ. (1), ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ (2), ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ (1),
 ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ Κ.Ι. (2), ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ (2), ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ (1), ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1),
 ΤΖΕΡΠΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΤΖΕΤΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (4), ΤΙΜΙΑΔΗΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ, ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ (1), ΤΟΛΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΑ (1),
 ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝ (1), ΤΡΥΠΑΝΗΣ Κ.Α. (1), ΤΣΑΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1),
 ΤΣΑΡΟΥΧΑ ΜΑΡΙΑ (1), ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗΣ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (4), ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (1), ΤΣΙΟΥΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (2),
 ΤΣΙΤΣΙΠΗΣ ΛΟΥΚΑΣ (1), ΤΣΩΚΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΦΑΝΑΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ (2), ΦΕΡΟΥΣΗΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (2), ΦΙΛΑΝΘΙΔΗΣ Γ. ΠΕΤΡΟΣ (3), ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΠΡΟΙΚΟΝΗΣΟΥ (2), ΦΙΛΟΞΕΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ (2),
 ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (1), ΦΛΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (6), ΦΟΡΜΟΖΗΣ Π.Ε. (3), ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ Μ. ΙΩΑΝΝΗΣ (2),

ΦΥΤΡΑΚΗΣ Ι. ΑΝΔΡΕΑΣ (3), ΦΩΚΑΕΥΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (1), ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΑΣΟΣ (1), ΧΑΒΙΑΡΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ (1), ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ Γ. ΑΧΙΛΛΕΑΣ (17), ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΜΙΧΑΗΛ (1), ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ (1), ΧΑΤΖΗΓΙΑΚΟΥΜΗΣ Κ. ΜΑΝΟΛΗΣ (5), ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ (2), ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (5), ΧΑΤΖΗΜΑΡΚΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (2), ΧΑΤΖΗΣΟΛΩΜΟΣ Ι. ΣΟΛΩΝ (3), ΧΟΥΡΜΟΥΖΑΝΗΣ Η. (1), ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (2), ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1), ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1), ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ (2), ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΑΡΧΙΜ. ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2), ΨΑΡΙΑΝΟΣ Λ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ (9), ΨΑΧΟΣ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (15), ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ (2), ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 1881 (1), ΛΑΟΓΡΑΦ. ΙΣΤΟΡ. ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ (1), ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1), ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ (1), ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (1), ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΦΙΛΟΙ ΒΥΖ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ» (1), ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ), ΜΕΓΑΛΟΣΧΟΛΙΤΩΝ (1).

γ) Οι Έλληνες ερευνητές σύμφωνα με τον αριθμό των σχετικών μελετών τους:

ΜΑΛΤΕΖΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (4), ΜΑΡΓΑΖΙΩΤΗΣ Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ (4), ΜΠΑΛΑΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (4), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (4), ΡΩΜΑΝΟΥ ΚΑΪΤΗ (4), ΤΖΕΤΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (4), ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗΣ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (4), ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (3), ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ Λ. ΑΓΓΕΛΟΣ (3), ΓΙΑΝΝΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (3), ΓΡΙΤΣΑΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (3), ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (3), ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ (3), ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ Δ. ΜΑΡΙΟΣ (3), ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΣ Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (3), ΝΙΚΟΛΕΡΗΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ (3), ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Μ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (3), ΠΑΧΤΙΚΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (3), ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ (3), ΡΑΛΛΗΣ Κ.Μ. (3), ΣΚΟΥΛΙΚΑΡΙΤΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ (3), ΣΠΥΡΙΔΗΣ Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (3), ΦΙΛΑΝΘΙΔΗΣ Γ. ΠΕΤΡΟΣ (3), ΦΟΡΜΟΖΗΣ Π.Ε. (3), ΦΥΤΡΑΚΗΣ Ι. ΑΝΔΡΕΑΣ (3), ΧΑΤΖΗΣΟΛΩΜΟΣ Ι. ΣΟΛΩΝ (3), ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ (2), ΑΝΤΩΝΕΛΛΗΣ Σ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΘΩΜΑΣ (2), ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (2), ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ (2), ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (2), ΒΑΜΒΟΥΔΑΚΗΣ Γ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (2), ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2), ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Β. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ (2), ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΤΑΤΑΡΝΗΣ (2), ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ ΑΒΡΑΑΜ (2), ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Κ.Δ. (2), ΚΑΒΑΡΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ-ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (2), ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (2), ΚΗΛΤΖΑΝΙΔΗΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΚΟΡΑΣ Γ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ (2), ΚΟΥΠΙΤΩΡΗΣ Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΚΟΨΑΧΕΙΛΗΣ Ι. ΣΤΕΛΙΟΣ (2), ΜΑΚΡΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ (2), ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ.Ι. (2), ΜΑΞΙΜΟΣ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ (2), ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΣ ΠΑΜΦΙΛΟΥ (2), ΜΕΡΛΙΕ ΜΕΛΠΩ (2), ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (2), ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ Π.Ι. (2), ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΣΤ. Α. (2), ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΘ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ (2), ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΟΥΡΟΣ Ι.Δ. (2), ΠΑΝΑΣ Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Δ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ (2), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (2), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΑΘΑΝ. (2), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ Ι. ΚΩΝ. (2), ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2), ΠΑΣΧΟΣ Β. ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ (2), ΠΑΤΡΙΝΕΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (2), ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ Γ.Μ. (2), ΡΗΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ (2), ΣΑΘΑΣ Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (2), ΣΠΥΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (2), ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ (2), ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ Κ.Ι. (2), ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ (2), ΤΣΙΟΥΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (2), ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ (2), ΦΕΡΟΥΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (2), ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΠΡΟΙΚΟΝΗΣΟΥ (2), ΦΙΛΟΞΕΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ (2), ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ Μ. ΙΩΑΝΝΗΣ (2), ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ (2), ΧΑΤΖΗΜΑΡΚΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (2), ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (2), ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2), ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ (2), ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2), ΑΒΒΑΚΟΥΜ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ Π. (1), ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΑΚΡΙΤΑΣ ΑΔΑΜ (1), ΑΛΕΞΟΥΔΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ (1), ΑΜΑΝΙΤΗΣ Δ. ΚΟΜΝΗΝΟΣ (1), ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (1), ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΑΝΕΡΟΥΣΗΣ ΑΧ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΑΡΥΒΑΣ ΔΙΩΝ (1), ΑΡΧΑΤΖΙΚΑΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ (1), ΑΤΣΑΛΟΣ Β. (1), ΒΑΛΒΗΣ Γ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ (1), ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ Μ.Γ. (1), ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β. ΘΕΟΔΩΡΟΣ (1), ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΑΡΚΟΣ (1), ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΒΕΗΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΒΕΡΓΩΤΗΣ Π. (1), ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΒΕΡΥΚΙΟΣ ΧΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΒΛΙΑΓΚΟΦΤΗΣ Ι. ΘΩΜΑΣ (1), ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ (1), ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ Λ.Ι. (1), ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ (1), ΓΑΛΑΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ (1), ΓΙΑΛΛΟΥΡΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (1), ΔΑΜΑΡΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΔΕΒΡΕΛΗΣ Κ. ΑΣΤΕΡΙΟΣ (1), ΔΕΛΒΙΝΙΩΤΗΣ ΣΠ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΔΕΛΗΜΠΑΣΗΣ Α.Δ. (1), ΔΕΛΗΧΡΗΣΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Ε. ΘΕΟΧΑΡΗΣ (1), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ (1), ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΔΟΥΝΙΑ ΜΙΝ. (1), ΔΡΟΒΑΝΙΤΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ (1), ΔΡΥΓΙΑΝΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ (1), ΕΝΕΠΕΚΙΔΗΣ Π. (1), ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΑΧΕΛΩΟΥ (1), ΕΥΤΑΞΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1), ΖΑΝΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ Ζ.Α. (1), ΖΑΧΑΡΙΑΣ Π.Δ. (1), ΖΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΖΩΡΑΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ (1), ΘΕΜΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΘΕΜΕΛΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (1), ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ (1), ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ-ΔΑΛΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦ. (1), ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ (1), ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΕΥΒΟΕΥΣ (1), ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΤΑΚΗΣ (1), ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ ΝΗΛΕΥΣ (1), ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΛΙΩΤΗ ΑΛΕΞ. (1), ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ Ν. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1), ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ Μ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1), ΚΑΤΖΟΥΡΟΣ Π. ΦΩΤΙΟΣ (1), ΚΑΤΣΙΦΗΣ Θ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΚΟΡΑΚΙΔΗΣ Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ (1), ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΚΟΥΡΙΛΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΣ (1), ΚΟΥΡΟΥΣΗΣ Ι. ΣΤΑΥΡΟΣ (1), ΚΥΠΟΥΡΓΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ (1), ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ (1), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ (1), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. (1), ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΛΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΑΪΝΑΣ Θ.Α. (1), ΛΑΜΠΕΛΕΤ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1), ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ Ε. ΑΛΕΞ. (1), ΛΕΣΒΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΟΥΪΖΟΣ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΛΟΥΚΑΤΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΛΥΚΟΥΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΜΑΖΑΡΑΚΗ Β. ΔΕΣΠΟΙΝΑ (1), ΜΑΝΤΑΣ Γ. ΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΟΣ (1), ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1), ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ Φ. ΠΕΡΙΚΛΗΣ (1), ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ (1), ΜΕΛΙΔΩΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ ΜΙΣΑΗΛ (1), ΜΟΥΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Τ. ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ (1), ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1), ΜΠΕΛΟΥΣΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ (1), ΜΠΕΝΑΚΗΣ ΛΙΝΟΣ (1), ΜΠΕΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1), ΜΠΙΜΠΗΣ Ν. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ Κ.

ΦΑΙΔΩΝ (1), ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ (1), ΜΩΥΣΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΝΑΥΠΛΙΩΤΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ (1), ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ ΕΜΜ.
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΝΙΚΟΚΛΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ (1), ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Σ. (:) (1), ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Β. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (1), ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΠΑΓΑΝΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΣ (1),
 ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Κ.Π. (:) (1), ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Π. ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΠΑΛΜΑΤΙΔΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Γ.Π.
 (1), ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ.Γ. (1), ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ Γ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1), ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1),
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. (1), ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ ΑΛ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1), ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦ.-ΕΛΕΥΘ. (1), ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ (1),
 ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (1), ΠΑΠΑΧΡΟΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ (1), ΠΑΣΣΙΑΣ
 ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ (1), ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ (1), ΠΑΥΛΟΣ Ι. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ (1), ΠΑΧΕΙΔΗΣ Γ. ΠΟΛ. (1), ΠΕΡΙΣΤΕΡΗΣ
 ΣΠΥΡΙΔΩΝ (1), ΠΙΕΡΙΟΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1), ΠΙΛΑΛΗΣ ΗΛΙΑΣ (1), ΠΛΕΜΜΕΝΟΣ Ι. (1), ΠΟΛΙΤΗΣ ΛΙΝΟΣ (1),
 ΠΟΥΛΚΑΡΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΠΡΑΣΣΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΠΡΩΓΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΡΑΖΗΣ-ΜΑΡΑΤΟΣ ΜΙΧΑΗΛ (1),
 ΡΑΜΦΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (1), ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1), ΣΑΛΤΑΡΗΣ Ι. ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ (1), ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1), ΣΠΑΝΟΥΔΗ Κ. ΣΟΦΙΑ (1), ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΣΠΗΛΙΩΠΟΥΛΟΣ (1), ΣΤΑΘΗ ΠΗΝΕΛΟΠΗ (1),
 ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ (1), ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Μ. (1), ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ (1),
 ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ (1), ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (1), ΤΖΕΡΠΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΤΙΜΙΑΔΗΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ,
 ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ (1), ΤΟΛΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΑ (1), ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1), ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝ (1), ΤΡΥΠΑΝΗΣ
 Κ.Α. (1), ΤΣΑΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1), ΤΣΑΡΟΥΧΑ ΜΑΡΙΑ (1), ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (1), ΤΣΙΤΣΙΠΗΣ ΛΟΥΚΑΣ (1),
 ΤΣΩΚΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1), ΦΑΝΑΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (1), ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (1), ΦΩΚΑΕΥΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (1),
 ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΑΣΟΣ (1), ΧΑΒΙΑΡΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ (1), ΧΑΤΖΗΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΜΙΧΑΗΛ (1), ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Π.
 ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ (1), ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1), ΧΟΥΡΜΟΥΖΑΝΗΣ Η. (1), ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1), ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (1),
 ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΑΡΧΙΜ. ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1), ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ (2), ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 1881 (1), ΛΟΓΓΡΑΦ. ΙΣΤΟΡ.
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ (1), ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΜΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1), ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
 ΡΕΘΥΜΝΟΥ (1), ΟΜ.Σ.Ι.Ε. (1), ΣΥΜΟΓΟΣ «ΦΙΛΟΙ ΒΥΖ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ» (1), ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΜΕΓΑΛΟΣΧΟΛΙΤΩΝ
 (1).

δ) Αλφαβητική παράθεση των Ξένων ερευνητών:

ABERT H. (2), ABSI JOSEPH (1), ADSUARA CLARA (2), ALEXANDRE J.H. (1), ALLATIUS LEO (1), ALEXANDRU MARIA
 (6), ANDERSON D. WARREN (2), ARNOLD YURIL (1), AUBRY P. (1), ΑΥΟΥΤΑΝΤΙ ΑΓΛΑΪΑ (3), BACHMANN WERNER (2),
 BARKER ANDREW (1), BAUMSTARK ANTON (3), BEATON RODERICK (1), BELL H.I (1), BENT D. JAN (1), BIEZEN J. van
 (1), BORGIA N. (1), BOURGAULT-DUCOUDRAY L.A (5), BOUVIER BERTRAND (1), BOUVY E. (1), BRAZNIKOV M.V. (1),
 BUGGE ARNE (1), CHAILLEY J. (1), CIOBANU GHEORGHE (5), COLLING ALFRED (1), CONOMOS E. DIMITRI (11),
 COSTEAS GR. (1), COUSSEMAKER C.E.H. (2), CROITORU I. (1), DANIEL SUCEAVA (1), DANUSER HERMANN (1),
 DARROUZES JEAN (1), DELAHAYE HIPPOLYTE (1), DEVAI GABOR (2), DEVREESSE ROBERT (1), DI SALVO
 BARTOLOMO (6), DINEV PETER (2), DJOUDJEFF ST. (1), DODA ALBERTO (4), DUGMORE CLIFFORD WILLIAM (1),
 EBBESEN STEN (1), ENGBERG SYSSIE GUDRUN (3), FABRICIUS JOHANN ALBERT (1), FILARET ARCHEVEQUE (1),
 FLEISCHER OSCAR (1), FOLLIERI ENRICA (1), FONTON CH. (1), FORTESCUE ADRIAN (1), GAISSER UGO ATHANASIO
 (5), GASTOUE AMEDEE (11), GERBERT MARTIN (2), GERGMANN EVGENY VLADIMIRIVICH (4), GEROLD TH (1),
 GERSON-KIWI EDITH (1), GIOBANU GHEORGE (1), GIULEANU V. (1), GOAR JACOBUS (1), GRUBER GEROLD (1), HAAS
 MAX (2), HANDSCHIN JACQUES (1), HANNICK CHRISTIAN (14), HARRIS S. (1), HATHERLEY S.G. (1), HAUSMANN
 HEINRICH (5), HINTZE GISA (1), HÖEG CARSTEN (14), HOLLEMAN A.W.J. (1), HUCKE HELMUT (1), HUGLO MICHEL
 (3), HUNGER H. (1), HUNT A.S. (1), IONESCU MARIN (2), JAKLITSCH NINA-MARIA (1), JAKOVljeVIC ANDREAS (11),
 JAMMERS EWALD (1), JASYNOVS'KYJ JURIJ (1), JUNG ANNETTE (2), KARASTOJANOV BOZIDAR (1), KIRCHER A. (1),
 KODOV HRISTO (1), KOLLER H. (1), KONSTANTINOVA NINA (1), KOSCHMIEDER ERWIN (3), KUJUMDZIEVA SVETLANA
 (3), KUNZ LUCAS (1), LAILY P.A. (1), LAVIGNAC ALB. (1), LAZAROV STEFAN (3), LEIWO MARTTI (1), LEVY KENNETH
 (11), LUNGU N. (1), MALICKIJ NIKOLAS (1), MARZI GOVANNI (1), MATEOS JUAN (4), McKINNON JAMES (3), MILA
 MASSIMO (1), MILOJKOVIC-DJURIC J. (1), MOISESCU TITUS (2), MONTFAUCON (1), MORAN K. NEIL (4), MORGAN
 MAUREEN M. (2), NEALE J.M. (1), OTTO ABRAHAM (1), PALIKAROVA VERDEIL R. (6), PANTIRU GRIGORE (1), PARISOT
 J. (1), PARRISH CARL (1), PEJOVIC ROKSANDA (1), PENNANEN RISTO PEKKA (1), PENNINGTON ANNE E. (9), PERI
 VITTORIO (1), PETIT L. (2), PETRESCU PERE J.D. (5), PETROV STOYAN (1), PIERIK MARIE (1), PITRA J.B. (1),
 PREOBRAZHENSKI A.V. (2), QUASTEN JOHANNES (1), RAASTED JÖRGEN (40), RAES A. (1), REBOURS PERE J.B. (5),
 REESE GUSTAVE (1), REINACH THEODORE (2), REINER H. (1), REINHARD ANDREAS (1), RICHTER E.F. (1), RIEMANN
 HUGO (5), RIESEMANN OSKAR (1), SARAFOV P.V. (3), SAVA STELA (1), SCHARTAU BJARNE (5), SCHLOTTERER
 REINHOLD (5), SCHOLLUM ROBERT (1), SCHWARZ D.G. (1), SHKOLNIK MARINA (3), SMITH WILLIAM SHEPHERD (1),
 SMOLENSKIJ ST.V. (1), STANCHEV KRASIMIR (2), STANTSHEWA-BRASCHOWANOWA LADA (4), STEFANOVIC
 DIMITRIE (11), STEPHANOU E. (1), STEVENSON H.M. (2), STOHR MARIA (1), STRUNK OLIVER (21), SULZER F.G. (1),
 SWAN ALFRED J. (3), SYRCU P.A. (1), TANNERY P. (1), TARDO LORENZO (7), THIBAUT JEAN BAPTISE (25),
 THODBERG CHRISTIAN (3), THOMAS I. (1), TIBY OTTAVIO (2), TILLYARD H.J.W. (46), TONCHEVA ELENA (26),
 TOULIATOS-BANKER DIANE (11), TREITLER LEO (2), TROELSGARD CHRISTIAN (8), ULFF MOLLER (1), URSPRUNG
 OTTO (1), VELIMIROVIC MILOS (18), VERPEAUX JEAN (1), VILLOTEAU A. GUILLAUME (1), VINCENT M. (1), VOGT A. (1),
 VON BUSCH RICHARD (1), VOZNESENSKIJ I. (1), WEINCHKE PETER (2), WELLESZ EGON (50), WERNER E. (6),
 WILLIAMS EDWARD (4), WILSON N.G. (1), WOLFRAM GERDA (6), WULSTAN DAVID (1), ZAMINER FRIEDER (1), ZUNTZ

GUNTHER (2).

ε) Οι ξένοι ερευνητές σύμφωνα με τον αριθμό των σχετικών μελετών τους:

WELLESZ EGON (50), TILLYARD H.J.W. (46), RAASTED JÖRGEN (40), TONCHEVA ELENA (26), THIBAUT JEAN BAPTISE (25), STRUNK OLIVER (21), VELIMIROVIC MILOS (18), HANNICK CHRISTIAN (14), HÖEG CARSTEN (14), CONOMOSTE DIMITRI (11), GASTOUE AMEDEE (11), JAKOVLJEVIC ANDREAS (11), LEVY KENNETH (11), STEFANOVIC DIMITRIE (11), TOULIATOS-BANKER DIANE (11), PENNINGTON ANNE E. (9), TROELSGARD CHRISTIAN (8), TARDO LORENZO (7), ALEXANDRU MARIA (6), DI SALVO BARTOLOMO (6), PALIKAROVA VERDEIL R. (6), WERNER E. (6), WOLFRAM GERDA (6), BOURGAULT-DUCOUDRAY L.A. (5), CIOBANU GHEORGHE (5), GAISSER UGO ATHANASIO (5), HAUSMANN HEINRICH (5), PETRESCU PERE J.D. (5), REBOURS PERE J.B. (5), RIEMANN HUGO (5), SCHARTAU BJARNE (5), SCHLOTTERER REINHOLD (5), DODA ALBERTO (4), GERCMANN EVGENY VLADIMIRIVICH (4), MATEOS JUAN (4), MORAN K. NEIL (4), STANTSHEWA-BRASCHOWANOWA LADA (4), WILLIAMS EDWARD (4), AYOUTANTI AGLAÏA (3), BAUMSTARK ANTON (3), ENGBERG SYSSÉ GUDRUN (3), HUGLO MICHEL (3), KOSCHMIEDER ERWIN (3), KUJUMDZIEVA SVETLANA (3), LAZAROV STEFAN (3), MCKINNON JAMES (3), SARAFOV P.V. (3), SHKOLNIK MARINA (3), SWAN ALFRED J. (3), THODBERG CHRISTIAN (3), ABERT H. (2), ADSUARA CLARA (2), ANDERSON D. WARREN (2), BACHMANN WERNER (2), COUSSEMAKER C.E.H. (2), DEVAI GABOR (2), DINEV PETER (2), GERBERT MARTIN (2), HAAS MAX (2), IONESCU MARIN (2), JUNG ANNETTE (2), MOISESCU TITUS (2), MORGAN MAUREEN M. (2), PETIT L. (2), PREOBRAZHENSKI A.V. (2), REINACH THEODORE (2), STANCHEV KRASIMIR (2), STEVENSON H.M. (2), TIBY OTTAVIO (2), TREITLER LEO (2), WEINCHKE PETER (2), ZUNTZ GUNTHER (2), ABSI JOSEPH (1), ALEXANDRE J.H. (1), ALLATIUS LEO (1), ARNOLD YURIL (1), AUBRY P. (1), BARKER ANDREW (1), BEATON RODERICK (1), BELL H.I. (1), BENT D. JAN (1), BIEZEN J. van (1), BORGIA N. (1), BOUVIER BERTRAND (1), BOUVY E. (1), BRAZNIKOV M.V. (1), COLLING ALFRED (1), COSTEAS GR. (1), CROITORU I. (1), DANIEL SUCEAVA (1), DANUSER HERMANN (1), DARROUZES JEAN (1), DELAHAYE HIPPOLYTE (1), DEVREESSE ROBERT (1), DJOUDJEFF ST. (1), DUGMORE CLIFFORD WILLIAM (1), EBBESEN STEN (1), FABRICIUS JOHANN ALBERT (1), FILARET ARCHEVEQUE (1), FLEISCHER OSCAR (1), FOLLIERI ENRICA (1), FONTON CH. (1), FORTESCUE ADRIAN (1), GEROLD TH. (1), GERSON-KIWI EDITH (1), GIOBANU GHEORGE (1), GIULEANU V. (1), GOAR JACOBUS (1), GRUBER GEROLD (1), HANDSCHIN JACQUES (1), HARRIS S. (1), HATHERLEY S.G. (1), HINTZE GISA (1), HOLLEMAN A.W.J. (1), HUCKE HELMUT (1), HUNGER H. (1), HUNT A.S. (1), JAKLITSCH NINA-MARIA (1), JAMMERS EWALD (1), JASYNOVS'KYJ JURIJ (1), KARASTOJANOV BOZIDAR (1), KIRCHER A. (1), KODOV HRISTO (1), KOLLER H. (1), KONSTANTINOVA NINA (1), KUNZ LUCAS (1), LAILY P.A. (1), LAVIGNAC ALB. (1), LEIWO MARTTI (1), LUNGU N. (1), MALICKIJ NIKOLAS (1), MARZI GIOVANNI (1), MILA MASSIMO (1), MILOJKOVIC-DJURIC J. (1), MONTFAUCON (1), NEALE J.M. (1), OTTO ABRAHAM (1), PANTIRU GRIGORE (1), PARISOT J. (1), PARRISH CARL (1), PEJOVIC ROKSANDA (1), PENNANEN RISTO PEKKA (1), PERI VITTORIO (1), PETROV STOYAN (1), PIERIK MARIE (1), PITRA J.B. (1), QUASTEN JOHANNES (1), RAES A. (1), REESE GUSTAVE (1), REINER H. (1), REINHARD ANDREAS (1), RICHTER E.F. (1), RIESEMANN OSKAR (1), SAVA STELA (1), SCHOLLUM ROBERT (1), SCHWARZ D.G. (1), SMITH WILLIAM SHEPHERD (1), SMOLENSKIJ ST.V. (1), STEPHANOU E. (1), STOHR MARIA (1), SULZER F.G. (1), SYRCU P.A. (1), TANNERY P. (1), THOMAS I. (1), ULFF MOLLER (1), URSPRUNG OTTO (1), VERPEAUX JEAN (1), VILLOTEAU A. GUILLAUME (1), VINCENT M. (1), VOGT A. (1), VON BUSCH RICHARD (1), VOZNESENSKIJ I. (1), WILSON N.G. (1), WULSTAN DAVID (1), ZAMINER FRIEDER (1).

v-viii. Η παρούσα εργασία θα ολοκληρωθεί με την παρουσίαση της θεματικής ταξινόμησης της βιβλιογραφίας. Η ταξινόμηση αυτή σε ομοειδής ενότητες είναι άκρως ενδιαφέρουσα και εξαιρετικά χρήσιμη, δεδομένου ότι επιτρέπει τη διεξαγωγή συγκρίσιμων αριθμητικών μεγεθών (ποσοτικών-ποσοστιαίων), βάσει των οποίων καθίστανται εμφανείς οι τάσεις των εκάστοτε επιστημονικών ενδιαφερόντων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Υπενθυμίζεται, ότι η θεματική ταξινόμηση μερικών συγγραφών έγινε με βάση τους τίτλους αυτών και ότι, κατά την ταξινόμηση, το 1/5% περίπου των μελετών (περίπου τριακόσιες τριάντα <330> εργασίες) εντάχθηκε ταυτοχρόνως σε δύο ή τρεις διαφορετικές κατηγορίες (πρόκειται για τις εργασίες, που παρουσιάζουν σύνθετο ή πολύπλευρο περιεχόμενο). Έτσι, το σύνολο των εργασιών φθάνει στον εικονικό αριθμό των χιλίων οκτακοσίων ογδόντα έξι <1886> τίτλων, άρα οι οποιοσδήποτε ποσοστιαίες αναφορές είναι ενδεικτικές και όχι απόλυτες.

Κατά τη θεματική ταξινόμηση της βιβλιογραφίας οι εργασίες και μελέτες κατατάχθηκαν σε εικοσιμία <21> κατηγορίες, ανάλογα αν το περιεχόμενό τους ήταν: Βιβλιογραφικό, Βιβλιοκριτικό, Εισαγωγικό, Εξηγητικό, Θεωρητικό, Ιστορικό, Καταλογογραφικό, Κωδικολογικό, Λειτουργιολογικό, Λεξιλογικό, Μεταγραφικό, Μορφολογικό, Μουσικολογικό (γενικά), Νομικό, Παιδαγωγικό, Παλαιογραφικό, Πανομοιότυπα, Σημειογραφικό, Συγκριτικό, Τυπικολογικό και Υμνολογικό.

Με βάση τον τελευταίο κατάλογο είμαστε σε θέση να προχωρήσουμε στις εξής πολύ ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις:

Στην πρώτη ομάδα εντάχθηκαν οι εργασίες με εισαγωγικό, μουσικολογικό (γενικά) και συγκριτικό περιεχόμενο. Ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό 8,16% διεκδικούν οι εισαγωγικές εργασίες για τη

Βυζαντινή μουσική, ενώ ένα 12,15% καλύπτουν οι ποικίλες εργασίες γενικότερου περιεχομένου, οι οποίες εδώ χαρακτηρίζονται μουσικολογικές. Στις δύο αυτές κατηγορίες ανήκουν πολλά επιστημονικά συγγράμματα, όμως εδώ έχουν ταξινομηθεί και οι περισσότερες μη ακραιφνώς επιστημονικές δημοσιεύσεις εισαγωγικού ή απολογητικού, καθώς και μουσικοφιλολογικού, μουσικοθεολογικού ή μουσικοηθολογικού χαρακτήρα, που, πάντως, παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλο ενδιαφέρον. Στην ίδια ομάδα εντάχθηκε και το ποσοστό 3,39% των συγκριτικών μελετών.

Μεγαλύτερη προτίμηση στις εργασίες συγκριτικού περιεχομένου δείχνουν οι ξένοι επιστήμονες. Στις 36 δημοσιεύσεις τους πολύ προσφιλή θέματα είναι οι επιδράσεις της Βυζαντινής μουσικής στην εκκλησιαστική μουσική των Σλάβων των Βουλγάρων και των Ρώσων, αλλά και οι συγκρίσεις με την αρχαία ελληνική μουσική ή ακόμη με τη Δυτική λατρευτική μουσική και το Γρηγοριανό μέλος. Τέτοιου είδους εργασίες καταφθάνουν από παλιά, δεδομένου ότι από το 1880 έχουμε δείγματα συγκριτικών μελετών. Οι Gastoue, Thibaut, Wellesz, Tillyard, Strunk, Höeg και άλλοι πολλοί δεν παρέλειψαν να συμπεριλάβουν στο επιστημονικό τους πεδίο σχετικές έρευνες. Σήμερα πολύ γνωστές είναι οι διατριβές του Egon Wellesz, *Eastern Elements in Western Chant*, της κυρίας Verdeil, *Η Βυζαντινή Μουσική στους Βουλγάρους και Ρώσους*¹⁶, και του καθηγητού Velimirovic, *Byzantine Elements in Early Slavic Chant*, οι οποίες όλες εκδόθηκαν στη σειρά των MMB. Στον ελλαδικό χώρο οι συγκριτικές μελέτες αφορούν κυρίως στη σχέση της Εκκλησιαστικής μουσικής με την αρχαία ελληνική μουσική και με τα μουσικά συστήματα των ανατολικών λαών (αράβων, περσών, τούρκων).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργασιών, ελληνικών και ξένων, ασχολούνται με ιστορικά κυρίως θέματα. Αυτές αντιστοιχούν στο 28,36% της συνολικής βιβλιογραφίας και άλλοτε εξετάζουν γενικώς την ιστορία της Ψαλτικής Τέχνης, άλλοτε όμως επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες περιόδους και πρόσωπα. Μνημειώδες στην κατηγορία αυτή είναι το έργο του Egon Wellesz, *Ιστορία της Βυζαντινής μουσικής και Υμνογραφίας*¹⁷. Από τις προσωπογραφίες την πρώτη θέση ποσοτικά καταλαμβάνουν οι μελέτες για τον Μαΐστορα Ιωάννη Παπαδόπουλο Κουκουζέλη –για τον οποίο έγινε τόσος λόγος–, με σπουδαιότερη και πλέον διαφωτιστική την εργασία του Γρηγορίου Θ. Στάθη, *Ιωάννης Κουκουζέλης Παπαδόπουλος και Μαΐστωρ (Α΄ ήμισυ ΙΔ΄ αι.)*, η οποία συνοδεύεται από άλμπουμ τριών δίσκων με μελοποιήσεις του κορυφαίου αυτού μελουργού. Οι 368 ελληνικές ιστορικές μελέτες, έναντι των 167 αντίστοιχων του διεθνούς επιστημονικού χώρου, καθιστούν πρόδηλη, αναλογικώς, την προτίμηση των Ελλήνων ερευνητών στα ιστορικού χαρακτήρα ζητήματα.

Μια τρίτη ομάδα εργασιών είναι εκείνων, που ασχολούνται με θεωρητικά ζητήματα της Ψαλτικής Τέχνης, εκδίδοντας ή σχολιάζοντας –ή και τα δύο συγχρόνως–, βυζαντινές, μεταβυζαντινές και νεότερες θεωρητικές συγγραφές. Οι συνολικώς 220 εντοπισθείσες σχετικές μελέτες αντιστοιχούν σε ένα ποσοστό 11,67% της όλης βιβλιογραφίας, ενώ οι 165 από αυτές προέρχονται –όπως είναι αναμενόμενο– από τον ελληνικό επιστημονικό χώρο. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι εκδόσεις των θεωρητικών συγγραφών των Γαβριήλ Ιερομονάχου¹⁸, Αγιοπολίτου¹⁹, Ιωάννη Λάσκαρη²⁰, Μανουήλ Χρυσάφη²¹, Ιερώνυμου Τραγωδιστή του Κυπρίου²² και Ακάκιου Χαλκεόπουλου²³. Πολλά ακόμη θεωρητικά ζητήματα όπως ο ρυθμός, οι ήχοι, οι κλίμακες, τα γένη (κυρίως το χρωματικό και το εναρμόνιο), τα μουσικά διαστήματα και αλλά, απασχόλησαν τους συγγραφείς σε ανάλογες επιστημονικές μελέτες.

Εξάλλου, μία μεγάλη ομάδα εκδόσεων αποτελούν τα γενικής εκπαιδευτικής χρήσεως Θεωρητικά βιβλία και οι Μέθοδοι εκμιάθησης της Ελληνικής Εκκλησιαστικής μουσικής «προς χρήσιν των σπουδάζοντων και παντός φιλομούσου».

Στην ίδια ομάδα, αν και αρκετά διαφορετικής θεματολογίας, εντάχθηκαν και οι μελέτες που αποπειρώνται να διεισδύσουν σε ζητήματα δομής και ανάπτυξης των βυζαντινών μελών, δηλαδή στη μορφολογία των μελοποιήσεων ως προς το θεωρητικό, κυρίως, υπόβαθρο της τέχνης, αλλά και σε ζητήματα αισθητικής και ψυχολογίας των μελουργών και των έργων τους. Οι μορφολογικού περιεχομένου δημοσιεύσεις αποτελούν το 4,66% της βιβλιογραφίας.

Στην υπόθεση της γραφής της Ψαλτικής τέχνης, της περίφημης σημειογραφίας ή παρασημαντικής της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής στάθηκαν Έλληνες και ξένοι επιστήμονες, σε σημείο ώστε να διακρίνεται ένας ξεχωριστός τομέας έρευνας, με μελέτες διαφορετικού περιεχομένου από τις θεωρητικές. Οι μελέτες αυτές καταπιάστηκαν με την παρουσίαση των σηματοφώνων, με την εξέλιξή τους και σε ορισμένες περιπτώσεις με τη ερμηνεία των μουσικών σημείων.

Στην ίδια ομάδα ανήκουν επίσης οι μεταγραφικές και εξηγητικές δουλειές. Με το δύσκολο αυτό έργο λίγοι σχετικά ερευνητές τόλμησαν να καταπιαστούν. Και οι δύο κατηγορίες μαζί μετά βίας ξεπερνούν σε ποσοστό το 3% του συνόλου της εργογραφίας. Πρόκειται, αφενός, για εργασίες μεταγραφής των βυζαντινών μελών στο 5γραμμο της δυτικής μουσικής και, αφετέρου, για εξηγητικές προσπάθειες επί το αναλυτικότερο της συνοπτικής-στενογραφικής σημειογραφίας της Ψαλτικής. Ουσιαστικά, έχουμε να κάνουμε με μεταγραφικές προσπάθειες των ξένων, κυρίως, μουσικολόγων και με εξηγητικές υποδείξεις των Ελλήνων προς τους ξένους μεταγραφείς, σύμφωνα με την εξηγητική παράδοση των μεταβυζαντινών χρόνων. Πραγματικά, από τις τριανταοκτώ <38> εξηγητικές εργασίες οι εικοσιεννιά <29> είναι ελληνικές –εδώ δεσπόζει η μορφή του καθηγητού Γρ. Θ. Στάθη– και μόνο εννιά <9> προέρχονται από τη γραφίδα των δυτικών μουσικολόγων. Αντίθετα, οι Wellesz, Tillyard, Høeg και οι κύκλοι των μαθητών και συνεργατών τους στα Monumenta Musicae Byzantinae πρωταγωνίστησαν στη «σκηνή» των μεταγραφών, παραδίνοντας δεκατέσσερις <14> σχετικές μελέτες, έναντι πέντε <5> μόνο ελληνικών, που είδαν το φως της δημοσιότητας. Πάντως, κατά τις τελευταίες δεκαετίες (από το 1980 μέχρι σήμερα), εντοπίστηκαν ελάχιστες μεταγραφικές απόπειρες και αυτό δεν είναι τυχαίο, αφού οι εξηγητικές εργασίες των Ελλήνων μουσικολόγων ολοένα πληθαίνουν και επιστημονικά ωριμάζουν. Από αυτήν την κατηγορία μελετών θα αναφερθεί μία και μόνη, η πλέον σημαντική, *An analysis of sticheron «Τον ήλιον κρύψαντα» by Germanos bishop of New Patras* του Γρηγορίου Στάθη, αυτή η οποία στάθηκε φραγμός στις μεταγραφικές αυθαιρεσίες και ανακρίβειες της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας.

Ένα βήμα λιγότερο έκαναν εκατόν δύο <102> άλλες εργασίες –ένα ποσοστό της τάξεως του 5,40%–, οι οποίες ασχολήθηκαν με παλαιογραφικά θέματα σημειογραφίας, χωρίς να προχωρήσουν σε εξηγήσεις ή μεταγραφές, παρότι μία τέτοια επιθυμία διαφαίνεται έντονα σε αυτές. Μεγάλο μέρος των εργασιών αυτών κατέχουν οι μελέτες του Thibaut για τις φάσεις εξέλιξης της σημειογραφίας.

Με τον όρο κωδικολογικό χαρακτηρίζεται το περιεχόμενο των εβδομηταπέντε <75> ακραιφνώς επιστημονικών μελετών, στις οποίες διευκρινίζονται και περιγράφονται τα είδη των χειρογράφων κωδίκων εκκλησιαστικής μουσικής, αναλύεται το περιεχόμενό τους, παρακολουθείται η εξέλιξή τους και επιχειρείται η ταξινόμησή τους σε ομοειδείς κατηγορίες. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι εδώ οι περισσότερες εργασίες προέρχονται από το διεθνές μουσικολογικό πεδίο (σαρανταέξι <46>, προς εικοσιεννιά <29> ελληνικές). Άλλωστε, οι ξένοι μελετητές επισήμαναν πρώτοι –ήδη από τον 17ο αιώνα– την ύπαρξη των ελληνικών μουσικών πηγών, πρώτοι τις εξέτασαν και αυτοί έστρεψαν το ελληνικό ενδιαφέρον προς αυτές. Η Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία και το Ελληνικό Έθνος θα πρέπει να τους μνημονεύουν με βαθιά ευγνωμοσύνη.

Ως απόρροια της προηγούμενης ερευνητικής ενασχόλησης προέκυψε η άλλη κατηγορία εκδόσεων, τα πανομοιότυπα, εργασίες υψηλότατου οικονομικού κόστους, αλλά καλαίσθητες και πολύτιμες, στις οποίες δημοσιοποιούνται αποσπάσματα ή πλήρεις μουσικοί κώδικες με τη μέθοδο της φωτογραφικής αναπαραγωγής.

Στην έκτη ομάδα κατηγοριών συμπεριλήφθηκαν καταλογογραφικές εκδόσεις –υπενθυμίζουμε εδώ τον άθλο της καταλογογράφησης όλων των μουσικών χειρογράφων του Αγίου Όρους και των Μετεώρων από τον Γρ. Θ. Στάθη–, βιβλιογραφικές εργασίες –όπως η παρούσα–, λεξικογραφικές –όπως το ανολοκλήρωτο, δυστυχώς, *Λεξικόν της Ελληνικής Εκκλησιαστικής Μουσικής* του Κυριακού Φιλοξένου, με λήμματα για τα γράμματα Α-Μ, ή *Το Λεξικό της Ελληνικής Μουσικής, από τον Ορφέα έως σήμερα* του Τάκη Καλογερόπουλου, ένα μνημειώδες επτάτομο έργο της σύγχρονης εποχής. Ακόμη, εδώ ταξινομήθηκαν και οι σύντομες, αλλά πολύτιμες, βιβλιοκριτικές παρουσιάσεις –δεκαοχτώ <18> στον αριθμό– που επισημίναμε, όλες δημοσιεύσεις του καθηγητού Στάθη. Εδώ οφείλουμε με μεγάλη βεβαιότητα να δηλώσουμε, ότι έλαθαν της προσοχής μας πολλές άλλες βιβλιοκριτικές εργασίες ξένων, κυρίως, μουσικολόγων. Το είδος αυτό φιλοξενείται σε παντός είδους περιοδικές εκδόσεις, που είναι αδύνατο να διερευνηθούν όλες.

Τέλος, το υπόλοιπο 10,12% της συγγραφικής παραγωγής ανήκει στις δύο τελευταίες ομάδες. Στη μία –την έβδομη– περιλαμβάνονται οι μελέτες των συγγενών με τη βυζαντινή μουσικολογία επιστημών της λειτουργιολογίας, της υμνολογίας και της τελετουργικής ή αλλιώς του Εκκλησιαστικού Τυπικού των Ακολουθιών, με τη διευκρίνιση, ότι εδώ δεν υπολογίστηκαν οι αμιγείς υμνολογικές,

λειτουργιολογικές και τυπικολογικές μελέτες, παρά οι μουσικολογικές, κυρίως, εργασίες με εκτενείς αναφορές σε ζητήματα σχετικά με την υμνογραφία, τη λατρεία και το Τυπικό.

Στην άλλη ομάδα εντάχθηκαν διάφορες άλλες κατηγορίες μελετών, όπως αυτές με παιδαγωγικό (δυστυχώς, δύο <2> μόνο μικρά δημοσιεύματα με νύξεις χωρίς επιστημονικό υπόβαθρο) ή νομικό περιεχόμενο. Στην τελευταία αξίζει να σημειωθεί η πολύ εμπειριστατωμένη μελέτη του Θωμά Αποστολόπουλου, *Η Εκκλησιαστική Μουσική στο Εκκλησιαστικό Δίκαιο*, Θεσσαλονίκη 1999.

Με τη σύντομη αυτή παρουσίαση της βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας για την Ψαλτική Τέχνη, έγινε προσπάθεια, να δοθεί μια πενιχρή εικόνα των εξελίξεων και διακυμάνσεων των ερευνών γι' αυτή τη ζωντανή μουσική της Ορθόδοξης Ελληνικής Εκκλησίας, την αδιάσπαστη φωνητική διακονία του ενός και μόνου Τριαδικού Θεού από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες και μέχρι σήμερα.

Βέβαια, για να ήταν πλήρης και περισσότερο χρηστική η εργασία αυτή θα έπρεπε να συνοδεύεται από την πλήρη παράθεση των 1.550 συλλεχθέντων τίτλων της βιβλιογραφίας. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί στον περιορισμένο χώρο των πρακτικών ενός συνεδρίου, όσο φιλόξενο και αν είναι αυτό. Το Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος μελετά σοβαρά την αυτοτελή έκδοση της εργασίας, στην οποία θα παρατίθενται ονομαστικοί-αλφαβητικοί και χρονολογικοί πίνακες των ελληνικών και ξένων δημοσιεύσεων, καθώς επίσης πίνακες των ελληνικών και ξένων επιστημονικών δελτίων και περιοδικών με τις βραχυγραφίες των τίτλων τους.

Σημειώσεις

1. Οι τρεις τελευταίες διατριβές εξεδόθησαν από το Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, υπό την επιμέλεια του Διευθυντού του Ιδρύματος καθηγητού Γρ. Θ. Στάθη.
2. ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΜΑΔΥΤΙΝΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ, *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*.
3. LEO ALLATIUS, *De libris ecclesiasticis graecorum dissertationes duae*.
4. JACOBUS GOAR, *Euχολόγιον sive Rituale Graecorum*.
5. A.KIRHER, *Musurgia universalis sive ars magna consoni et dissoni*.
6. MONTFAUCON, *Palaeographia Graeca*.
7. MARTIN GERBERT, *De cantu de musica sacra, a prima ecclesiae aetate ad praesens tempus*.
8. MARTIN GERBERT, *Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissimum*.
9. F.G. SULZER, *Geschichte des transalpinen Daciens*.
10. GUILLAUME A.VILLOTEAU, *Description de l'Egypte. De l'etat actuel de l'art musical en Egypte*.
11. Οι πληροφορίες για τις πρώτες αυτές ευρωπαϊκές εργασίες για τη Βυζαντινή μουσική από το βιβλίο του αείμνηστου Π. Ε. ΦΟΡΜΟΖΗ, *Κείμενα της ευρωπαϊκής επιστήμης σχετικά με την εκκλησιαστική μουσική μας, μεταφρασμένα στη γλώσσα μας*, όπου και ανάλογες αναφορές στις πρώτες υμνολογικού περιεχομένου μελέτες των ξένων ερευνητών.
12. Διατηρούμε μεγάλη επιφύλαξη για τον τελικό αριθμό μελετών των ξένων κυρίως μουσικολόγων, οι οποίοι είναι πολύ πιθανό να αδικούνται εδώ, εξαιτίας της αδυναμίας μας να εντοπίσουμε όλα τα δημοσιευμένα στο εξωτερικό έργα τους.
13. Οπωσδήποτε δεν είναι του παρόντος να αναφερθούμε σε λεπτομέρειες του περιεχομένου των μελετών των ξένων μουσικολόγων και στις επιστημονικές αποκλίσεις από την αντίστοιχη επιστημονική έρευνα στην Ελλάδα, κυρίως σε θέματα σημειογραφικά, παλαιογραφικά και μεταγραφικά.
14. Πλήρη κατάλογο των έργων του Raasted δημοσίευσαν ο EBBESEN STEN, *Bibliography Jørgen Raasted*, Κοπεγχάγη 1986, CIMAGL 54, p.9-12 και ο ΓΡ. ΣΤΑΘΗΣ, *Το όνομά σου ότι καλόν + Jørgen Raasted (19 Μαρτίου 1927-5 Μαΐου 1995)*, Αθήναι 1996, Θεολογία ΕΖ/Γ, σ. 530-549.
15. Στον αριθμό δε συνυπολογίζεται το λοιπό πολύπλευρο έργο του κ. Γρ. Στάθη, το οποίο περιλαμβάνει ηχογραφήσεις, παραγωγές δίσκων, σεμιναριακή διδασκαλία, διαλέξεις και άλλα πολλά.
16. VERDEIL PALICAROVA, *La musique Byzantine chez les Bulgares et les Russes*.
17. EGON WELLESZ, *A History of Byzantine Music and Hymnography*.
18. J.B. PERE REBOURS, «Φόρμιγξ», 1910-1911 και CHRISTIAN HANNICK στα MMB το 1985.
19. JÖRGEN RAASTED, 1983.
20. ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΕΝΤΑΣ, SEC 1971.
21. CONOMOS DIMITRI, SEC 1972.
22. OLIVER STRUNK, 1957.
23. Ετοιμάζεται προς έκδοση από τον καθηγητή Γρ.Θ. Στάθη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα σύντομη ανακοίνωση παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Παλέρμμο της Σικελίας τον Μαΐο του 1992 στα πλαίσια του συμποσίου Conferenza Musicale Mediterranea με θέμα «La musica in

Grecia oggi attivita e ricerca», ως μια προσπάθεια συγκεντρώσεως της ελληνικής και της διεθνούς βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας σχετικώς με τις έρευνες και την μελέτες που είδαν το φως της δημοσιότητας και αφορούν στην ελληνική Ψαλτική Τέχνη, την ευρέως γνωστή ως Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική, η οποία αιώνες τώρα στολίζει την ελληνορθόδοξη λατρεία. Τότε είχαν συγκεντρωθεί –κατά το δυνατόν– οι επιστημονικές μελέτες από τον ΙΖ' αιώνα και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, ο αριθμός των οποίων έφτασε συνολικώς τους 500 τίτλους. Η πρόσφατη όμως έρευνα, καλύπτοντας και το πρώτο εξάμηνο του 1997, εμπλούτισε την πρώτη εκείνη συλλογή με 301 επιπλέον τίτλους, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό τίτλων στους 801. Έτσι, αν και είναι βέβαιο πως ακόμη δεν είναι πλήρης, φιλοδοξεί να αποτελέσει την πληρέστερη ως τώρα βιβλιογραφική παρουσίαση στο χώρο αυτό.

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής:

- Προσδιορίζεται χρονικώς η εμφάνιση των πρώτων συγγραμμάτων.
- Επιχειρείται η κατά περιόδους ποσοτική σύγκριση της επιστημονικής βιβλιογραφικής παραγωγής, ώστε να εντοπιστούν οι εξάρσεις ή οι καμπές της έρευνας σε συγκεκριμένες χρονικές φάσεις.
- Αναφέρονται οι σημαντικότεροι ερευνητές και η δράση τους.
- Παρουσιάζεται ο αριθμός των εργασιών τους και οι κατευθύνσεις προς τις οποίες έστρεψαν τις έρευνες τους.
- Ταξινομούνται σε ομοειδείς θεματολογικές ενότητες όλες οι εργασίες.
- Συγκρίνονται οι θεματολογικές ενότητες για να διεξαχθούν ποσοτικά και ποσοστιαία μεγέθη, βάσει των οποίων καθίστανται εμφανή τα επιστημονικά ενδιαφέροντα, οι τάσεις και τα ρεύματα, τί δηλαδή απασχόλησε λιγότερο ή περισσότερο την έρευνα.
- Εξετάζονται παραλλήλως οι ελληνικές και μη μελέτες, ώστε να διαπιστωθούν τα εκάστοτε μουσικολογικά ενδιαφέροντα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, και τέλος,
- Κατά τη θεματολογική παρουσίαση αναφέρονται οι αντιπροσωπευτικότερες μελέτες.

RESUMÉ

Cette courte étude a été présentée pour la première fois à Palerme, en Sicile, en mai 1992, dans le cadre de la Conférence Musicale Méditerranéenne, au symposium, ayant comme thème "La musique en Grèce aujourd'hui: activités et recherches"; il s'agit d'un effort de concentrer la bibliographie grecque et internationale ainsi que les articles se rapportant à l'art des chantres grecs, plus connu sous le nom de Musique Ecclésiastique Byzantine, joyau de la liturgie orthodoxe pendant des siècles. A l'époque, le nombre de titres scientifiques compilés (à partir le XVIIème siècle jusqu'à la fin des années 1980) était 500. Depuis, des recherches récentes couvrant la période jusqu'au premier semestre de 1997, ont enrichi cette première collection de 301 titres, élevant le nombre total de titres à 801. Ainsi, bien que cette collection soit incomplète, cette présentation bibliographique ambitionne d'être la plus complète actuellement dans ce domaine.

Dans le cadre de l'étude:

- Le temps d'apparition des premières études est déterminé.
- La comparaison quantitative de la production bibliographique scientifique est tentée, afin de découvrir les hauts et les bas de la recherche au cours des années.
- Les plus importants chercheurs sont mentionnés, ainsi que leurs activités.
- Le nombre de leurs études et les tendances de leurs recherches sont présentés.
- Toutes les études sont classifiées en entités thématiques homogènes.
- Les unités thématiques sont comparées afin d'avoir les grandeurs qualitatives et quantitatives qui révèlent les intérêts, les tendances et les courants scientifiques.
- Les études grecques ou étrangères sont examinées en parallèle, de manière à établir les intérêts musicologiques en Grèce et à l'étranger à un point donné du temps.
- Les plus représentatives études sont mentionnés dans le cadre des thèmes d'études.

ABSTRACT

This short paper was presented for the first time in Palermo, Sicily, in May 1992 within the framework of the Conferenza Musicale Mediterranea symposium on the theme "La musica in Grecia oggi attivita e

ricerca", as an effort to concentrate the Greek and international bibliography on the Greek Chanter's Art, widely known as Byzantine Ecclesiastic Music, which has been embellishing the orthodox worship for centuries. At that time, there had been a compilation of as many scientific works from the 17th century to the end of the 1980s as possible, the total coming to 500 titles. Recent research, however, covering the period up to the first half of 1997 inclusive, has enriched that first collection by 301 studies, thus increasing the total number of titles to 801. Although certainly incomplete, this bibliographical presentation aspires to be the most complete in the field to date.

Within the framework of this work:

- The time of appearance of the first books is determined.
- There is an attempt to compare the volume of the scientific bibliographical production by periods, in order to detect the peaks or remissions of research in particular phases.
- Reference is provided to the more important scholars and their activity.
- There is a presentation of the number of their works and the directions to which they turned their research.
- All works are classified in homogenous thematic entities.
- Thematic entities are compared in order to make quantitative and qualitative assessments that reveal the scientific interests, the trends and movements, i.e., what preoccupied research to a lesser or larger extent.
- The Greek and non-Greek studies are examined in parallel so as to establish the musicological interests in Greece and abroad at any given period, and finally,
- Reference is provided to the most representative studies within the thematic presentation.